

ПАТОФИЗИОЛОГИЈА НЕРВНОГ СИСТЕМА

Проф. др Зорица Јовановић
Катедра за Патолошку физиологију

САДРЖАЈ ПРЕДАВАЊА

- Мишићне дистрофије
- Оштећење периферног моторног неурона
- Мијастенија гравис
- Поремећаји možданог крвотока
- Мултипла склероза
- Паркинсонова болест
- Патофизиологија деменција
- Патофизиологија бола
- Орофацијални бол
- Патофизиологија епилепсије
- Поремећаји свести
- Поремећаји спавања
- Поремећаји кранијалних нерава
- Поремећаји укуса
- Поремећаји мириса

НЕРВНИ СИСТЕМ

ЦЕНТРАЛНИ НЕРВНИ СИСТЕМ

ПЕРИФЕРНИ НЕРВНИ СИСТЕМ

Мозак: велики мозак, међумозак, средњи мозак, мали мозак, продужена мождина

Кичмена мождина

- 12 пари кранијалних нерава

- 31 пар спиналних нерава (сви мешовити)

Веgetативни нервни систем

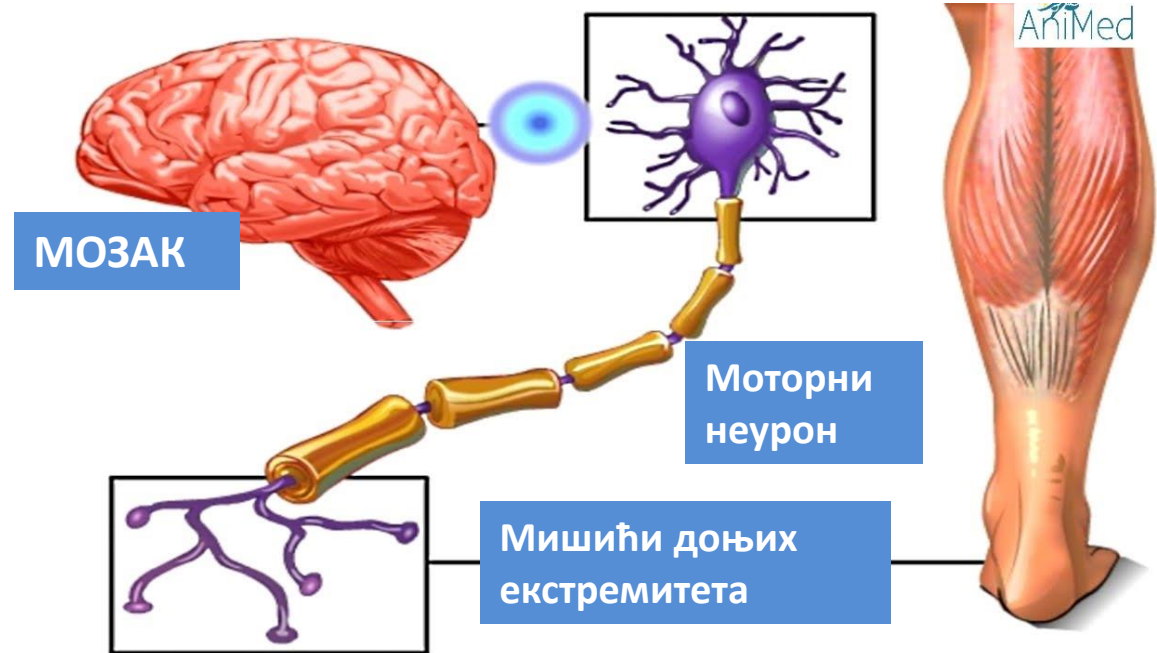
SIM

PAS

УЛОГА: управља организмом

Поремећаји моторне функције нервног система

1. Централни (горњи) моторни неурон
2. Периферни (доњи) моторни неурон
3. Мишић

Централни (горњи) моторни неурон - тело смештено у примарној моторној кори (*girus praecentralis*, ареа 4 по Brodman-у).

Главну улогу у вршењу моторне функције централног нервног система:

- Моторна кора
- Базалне ганглије
- Мали мозак

Тела периферних (доњих) моторних неурона - у моторним једрима možданог стабла и предњим роговима кичмене мождине, а аксони се налазе у саставу моторних кранијалних нерава и моторних нерава екстремитета и тупа.

Мишићне атрофије

Хронична обољења која се одликују прогресивном слабошћу и атрофијом мишића

- **Мишићне дистрофије (примарне миопатије):** примарна обољења мишића
- **Секундарне мишићне атрофије:** последица оштећења или обољења периферног моторног неурона

Примарне миопатије (мишићне дистрофије)

- Примарна, наследна обољења мишића, која се карактеришу прогресивном слабошћу и дегенерацијом скелетних мишића.

Duchenne-ова дистрофија

(псеудохипертрофична): преноси се преко X хромозома: жене преносиоци, мушкарци обољевају.

Недостатак дистрофина (протеин потребан за контракцију мишића)

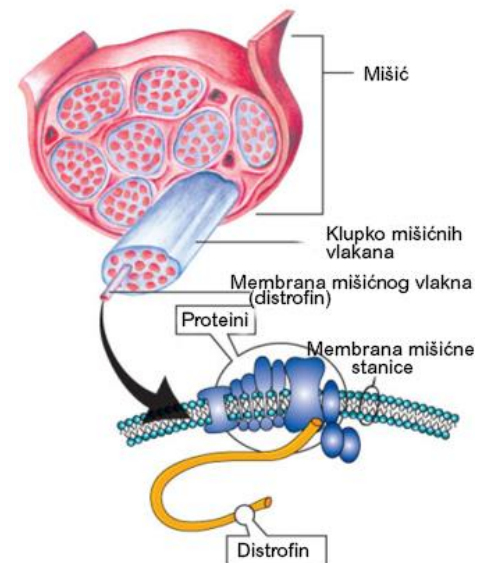
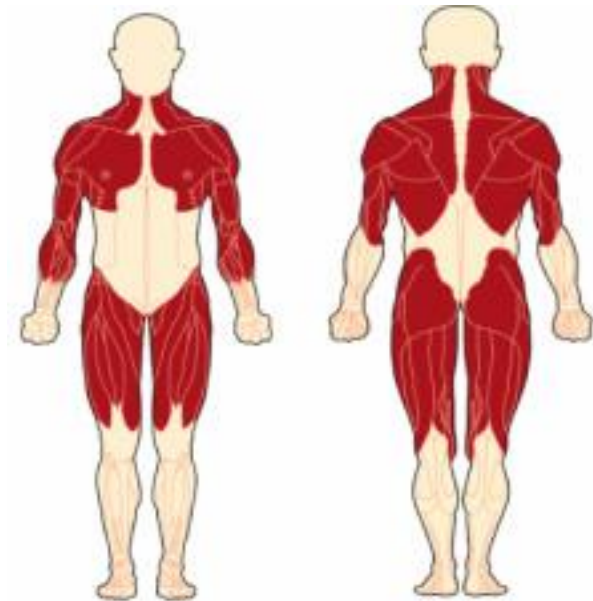
Захвата мишиће раменог и карличног појаса.

Фациоскапуларна мишићна дистрофија

Орофарингеална дистрофија

Појасна мишићна дистрофија

Миотонија

- **Оштећења и обољења
периферних нерава**

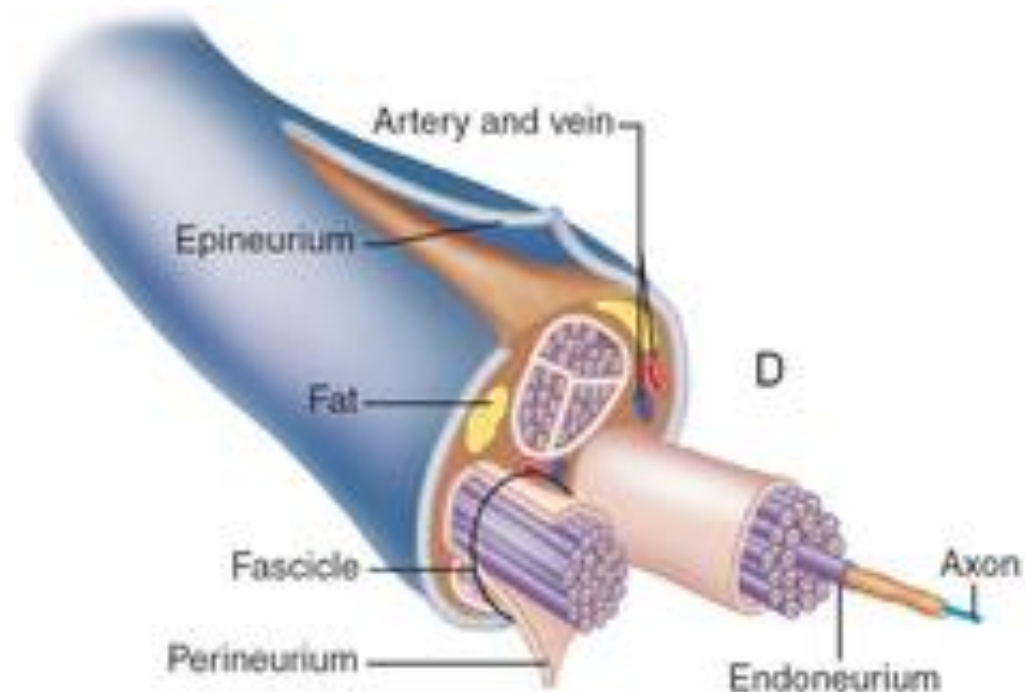
Периферна нервна влакна

По хистолошкој грађи и начину провођења акционих потенцијала, нервна влакна се деле:

- **мијелинизована**
- **немијелинизована.**

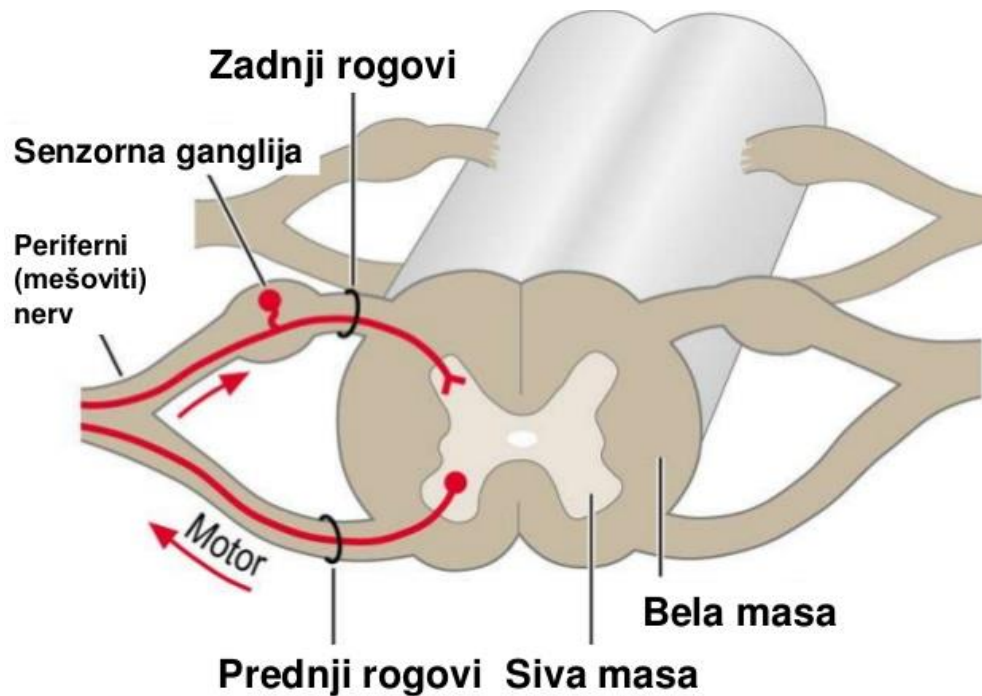
Нервна стабла и периферна нервна влакна поседују три врсте везивних омотача: „

- Епинеуријум „
- Перинеуријум
- Ендонеуријум

Неуропатије

Неуропатије су обољења периферног нервног система од коренова кичмене мождине до слободних нервних завршетака периферних нерава.

Подела неуропатија

Подела према распрострањености:

- 1. Мононеуропатије** - симптоми и знаци оштећења функције једног периферног нерва (најчешће последица механичких повреда нерава).
- 2. Полинеуропатије**-захваћени сви периферни нерви симетричне дистрибуције:
  - Аутоимунске неуропатије** (Guillain-Barre-ов синдром)
  - Метаболичке и ендокрине неуропатије** (нпр. дијабетесна полинеуропатија)
  - Нутритивне** (пример дефицијенције витамина B6)
  - Токсичне** (алкохолна) неуропатије
  - Инфективне** неуропатије (пример херпес зостер)

Степени оштећење периферног нерва

Неуропраксија (I степен): делимично (сегментно) оштећење мијелинске овојнице, са очуваним континуитетом аксона (узроци компресија или исхемија). Опоравак за 3-6 недеља.

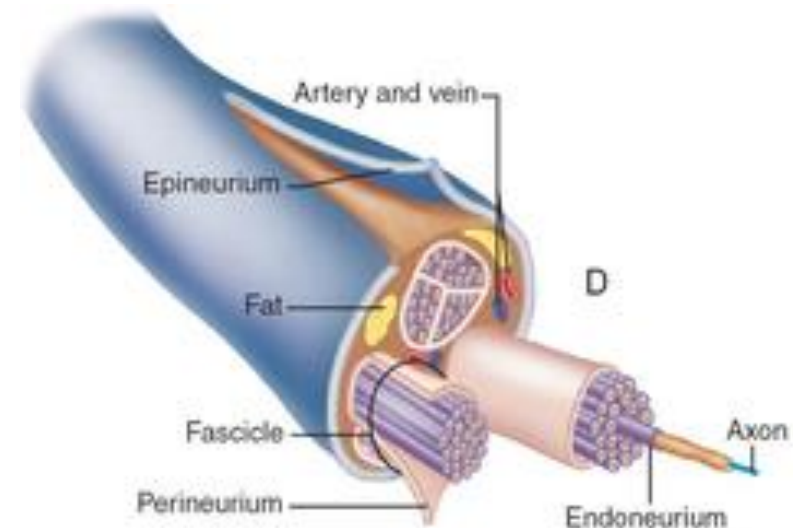
Аксонотмеза (II, III, IV степен)

II степен: прекид континуитета аксона и мијелинског омотача (дистална **Waller**-ова дегенерација и регенерација).

III степен: оштећење и **ендонеуријума**. Регенерација некомплетна.

IV степен: и **перинеуријум** оштећен. Регенерације нема.

Неуротмеза (V степен): потпуни прекид континуитета нерва. И епинеуријум оштећен

Дегенерација периферног нерва

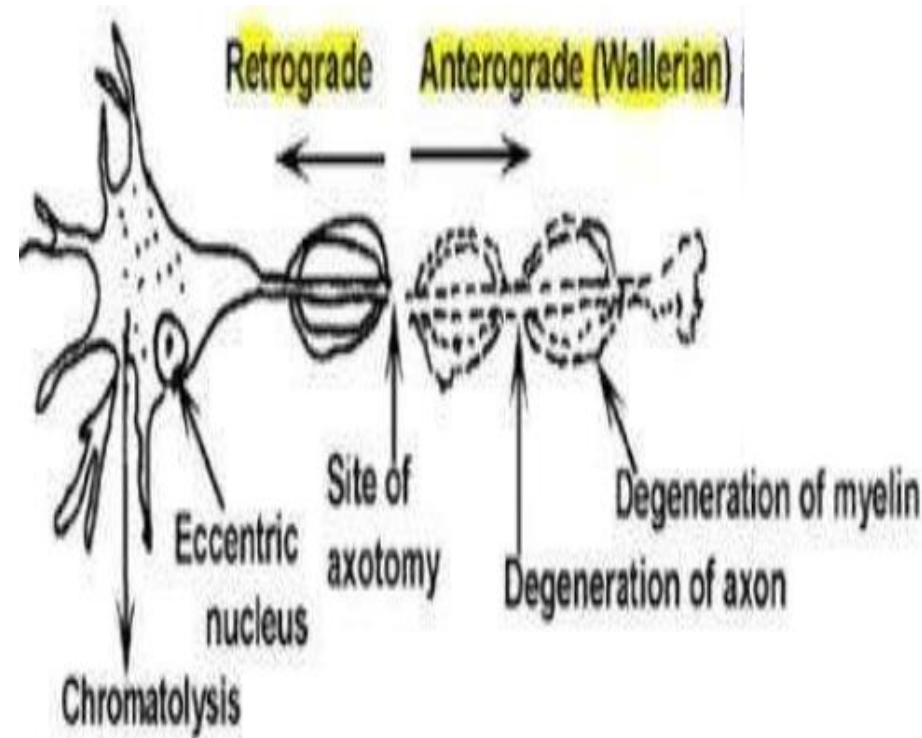
Waller-ова (антероградна) дегенерација:

дегенерација дисталног дела оштећеног неурона:

- дезинтеграција микротубула и неурофиламената **аксона**
- дезинтеграција **мијелинског омотача** у масне капљице

Ретроградна дегенерација:

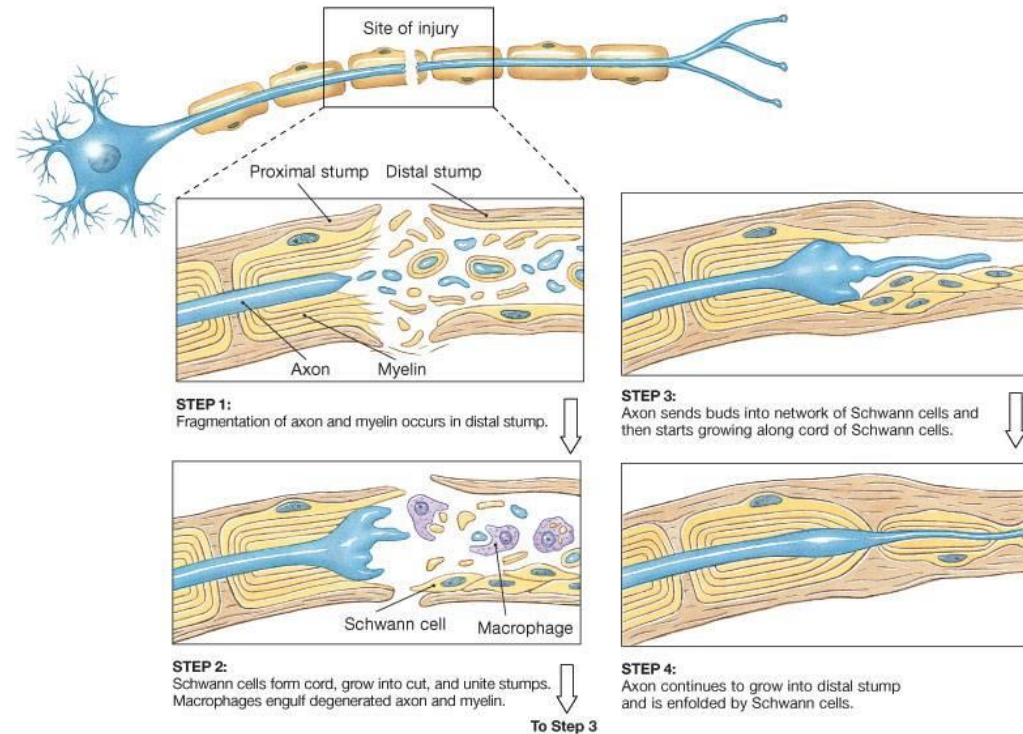
- Патолошке промене у аксону проксимално од места оштећења (до првог Ранвјеровог сужења) и/или ћелијском телу неурона.

Регенерација периферног нерва

Регенерација је могућа ако је једро у ћелијском телу неоштећено и ако су делови пресеченог нерва у контакту.

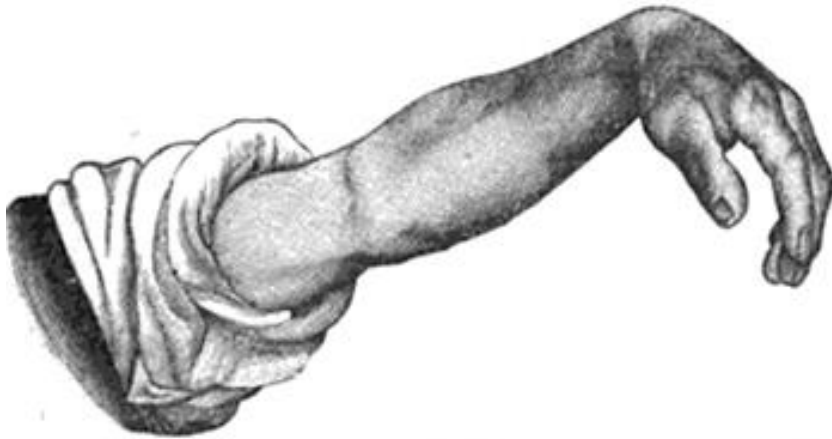
Проксимални крајак формира **конус раста**, од које полазе бројне **филоподије** (аксонски изданци) које функционишу као сензори за детектовање Шванових ћелија. Мијелинизација траје годину дана. Функционални опоравак нерва је дуготрајан.

Симптоми оштећења периферног моторног неурона

- **Сегментне** или **периферне** слабости одређене групе мишића
- **Атрофија** или **хипотрофија** мишића
- **Мишићни тонус**-снижен или угашен (хипотонија или атонија).
- **Рефлексна активност**-смањена (или угашена), патолошки рефлекси се не појављују
- **Фасцикулације** (спонтани трзаји мишићних снопова) и фибрилације
- Испади **сензибилитета** (по типу расподеле периферних живаца и сегментни или радикуларни испади).

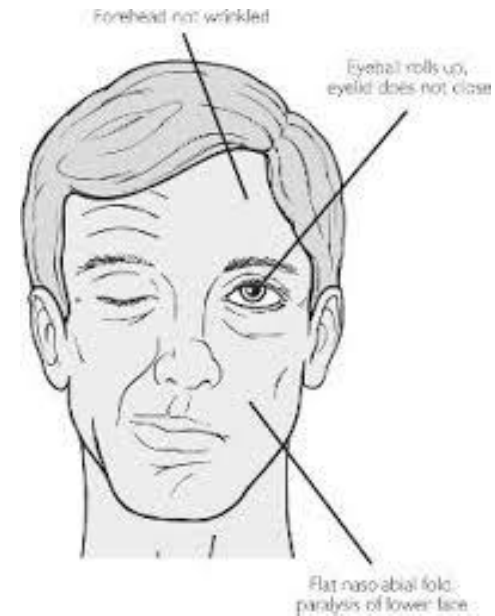
Оштећење периферног моторног неурона -примери-

Парализа n. radialisa

Парализа n. medianusa

Периферна парализа n. facialis

Патофизиологија неуромишићне синапсе

Мијастенија гравис - хронично аутоимунско обољење неуромишићне спојнице праћено патолошком слабошћу и заморљивошћу скелетних мишића.

Облици:

1. ОКУЛАРНА МИЈАСТЕНИЈА (подизачи капака и спољашњи очни мишићи) птоза, двослике

2. ГЕНЕРАЛИЗОВАНА МИЈАСТЕНИЈА

3. БУЛБАРНА МИЈАСТЕНИЈА (IX, X, XI и XII кранијални нерв) - карактеристичан израз лица, промене гласа и говора, тешкоће са гутањем

Етиопатогенеза мијастеније гравис

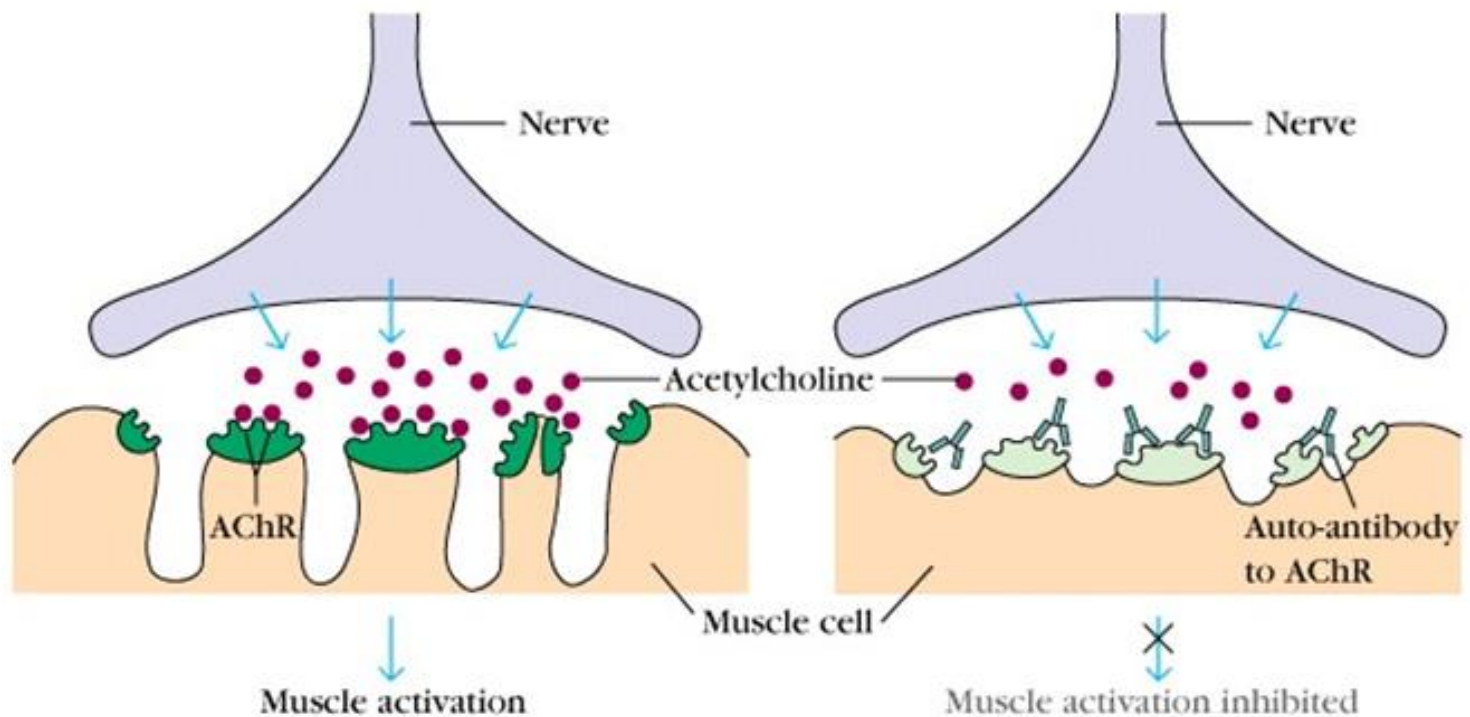
Генска диспозиција

Вирусне инфекције (молекуларна мимикрија)

Патолошке промене тимуса (хиперплазија, тимом)

Поремећај је на постсинаптичкој мембрани:

- блокада nACh рецептора (анти-AChR аутоантитела, IgG)
- смањење броја и величине постсинаптичких набора

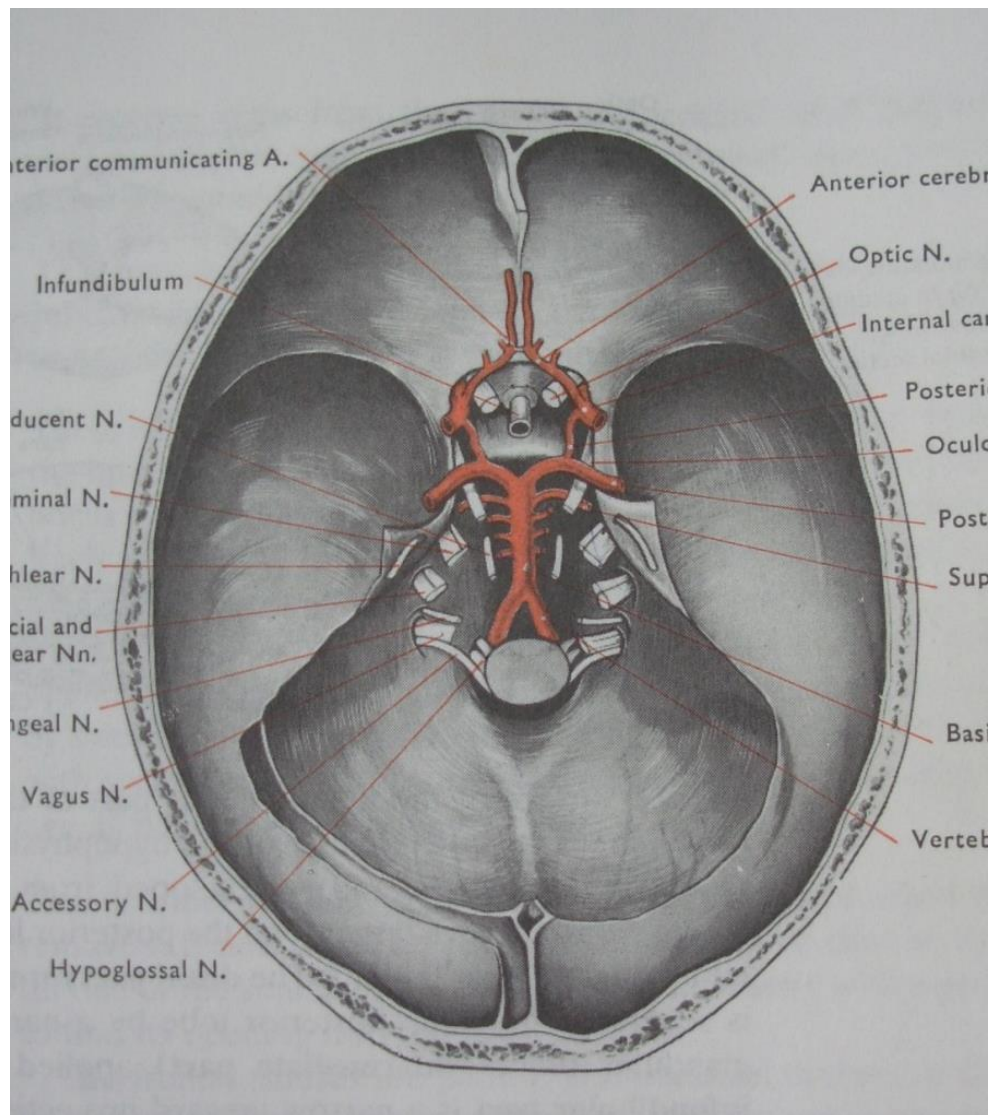

ВАСКУЛАРИЗАЦИЈА МОЗГА

Мозак користи 20% МВ, 20% кисеоника, 20% глюкозе

Васкуларизација мозга:

1. A. carotis interna
(грана a. carotis communis)
2. A. basilaris
(грана a. vertebralis)

Цереброваскуларна обољења

1. Ишемија (око 80%)

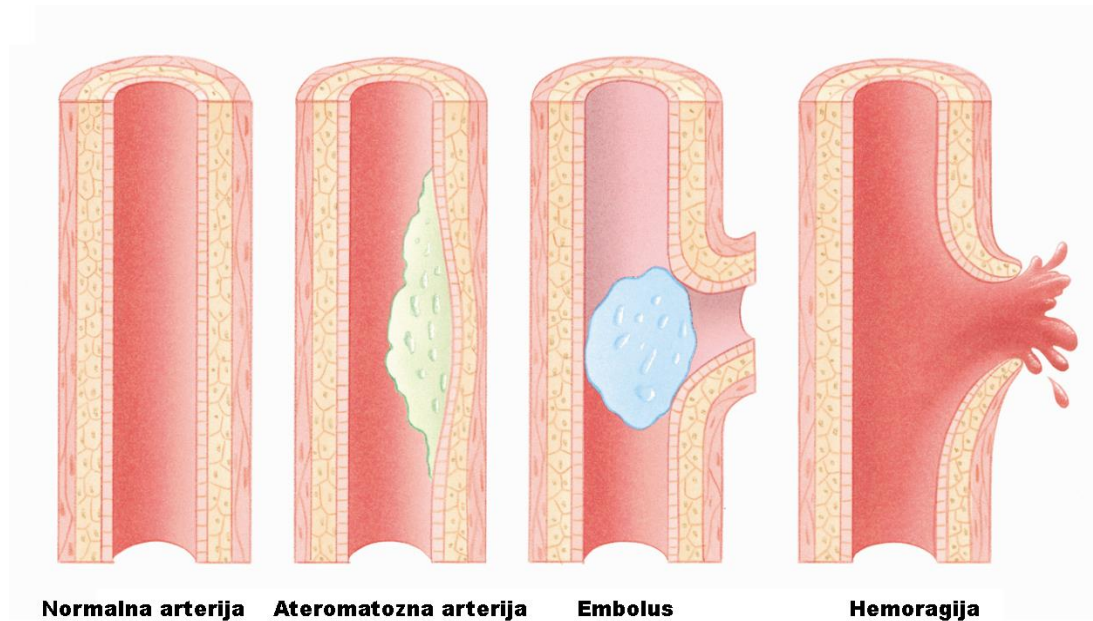
Тромбоза

Емболија

2. Хеморагија

Субарахноидална

Интрацеребрална

Фактори ризика за ЦВИ

- **Немодификабилни**

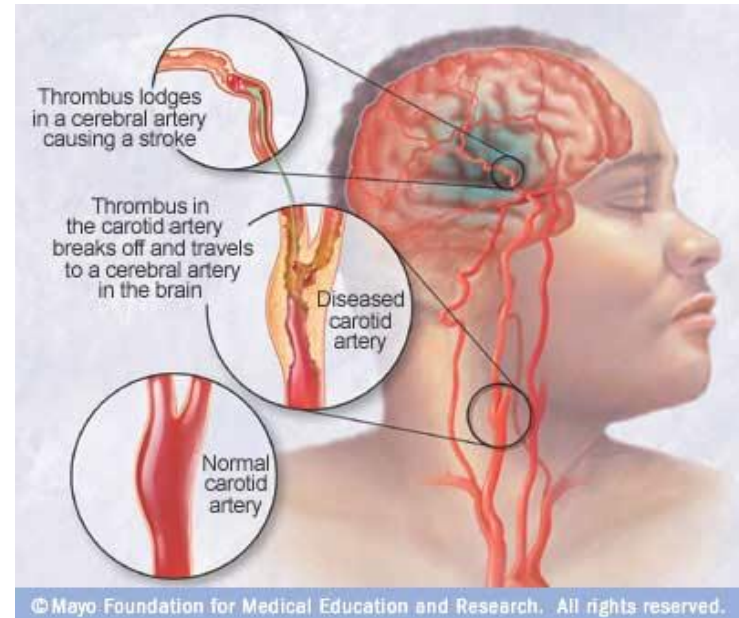
- Старост
- Пол
- Раса
- Наслеђе
- Предходни инсулт

- **Модификабилни**

- Хипертензија
- Хиперлипидемија
- Дијабетес мелитус
- Обољења срца
  - Фибрилација преткомора
  - Поремећаји контрактилне функције срца
- Обољења каротидних артерија
- Хиперкоагубилност
- Полицитемија
- Пушење
- Гојазност/инактивитет
- Алкохол
- Кокаин

Исхемија

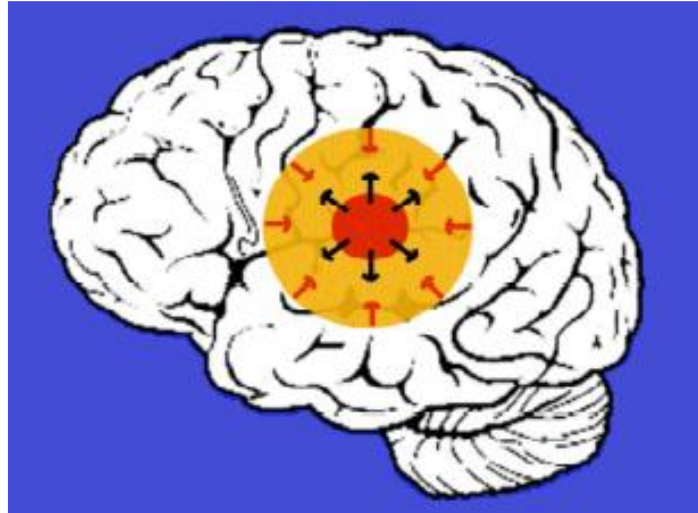
- 1. Тромбоза:** оклузија изазвана церебралним тромбом који настаје на атеросклеротично измењеним артеријама мозга.
- 2. Емболија:** оклузија узрокована емболусом која се путем крвних судова доноси из других делова организма. Најчешће су **тромби из срца** (фибрилација преткомора), **тромби из каротидних и вертебралних артерија**. Ређе ваздух, туморско ткиво, масти.

Емболус из каротидне артерије

Патофизиолошке последице исхемије мозга

Централно језгро

Зона иреверзибилне
исхемије

Некроза и смрт неурона

Пенумбра

Зона реверзибилне исхемије

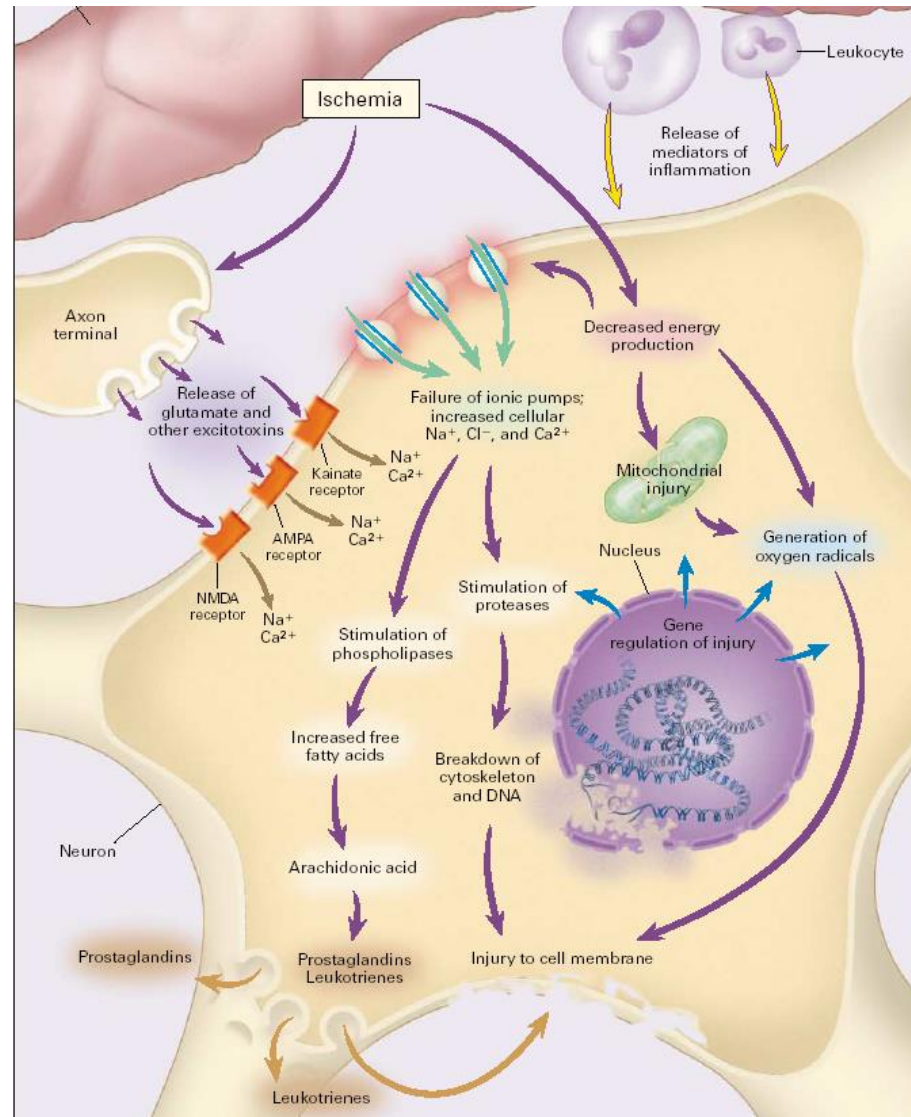
Циркулација 25-50% нормалне

Поремећај ауторегулације крвотока

Виабилност неурона зависи од
критичног времена успостављања
циркулације (2 до 4 сата?)

Апоптоза неурона

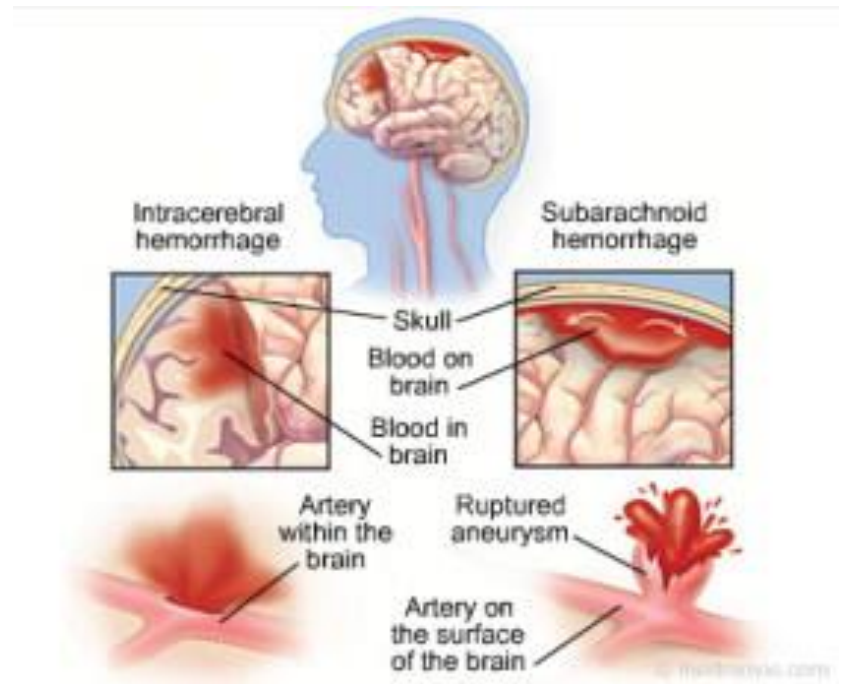
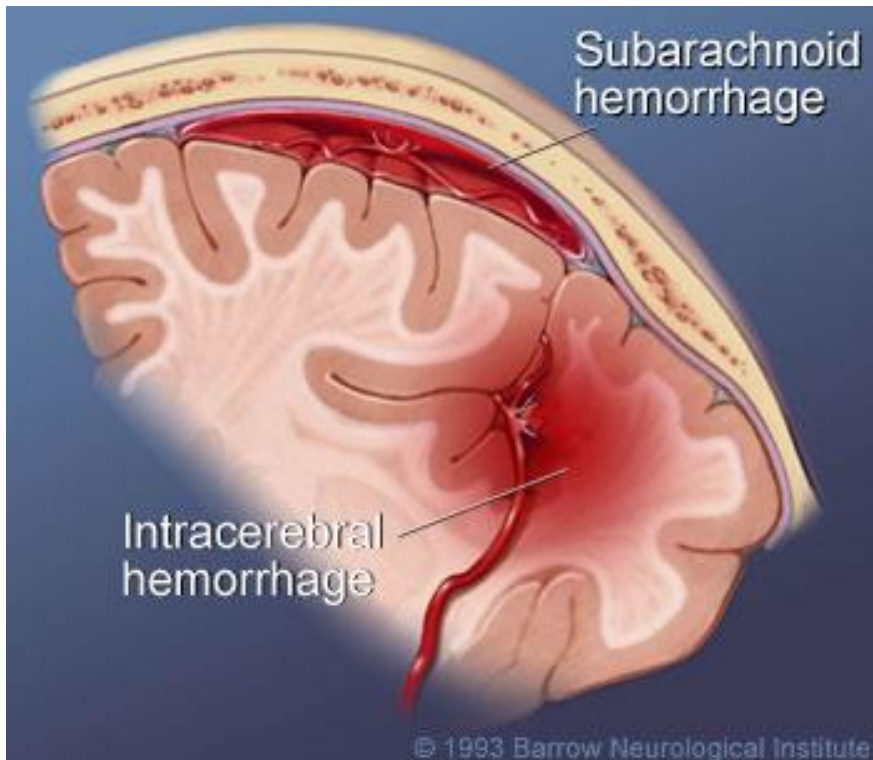
Механизми који доводе до оштећења и смрти неурона у исхемији

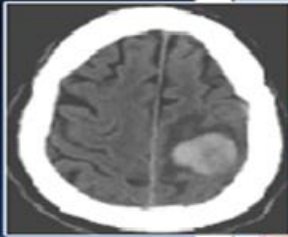
Хеморагија

- **Интрацеребрална хеморагија** (крварење у паренхим мозга, узроци: артеријска хипертензија, амилоидна ангиопатија)
- **Субарахноидална хеморагија** (изван мозга, у простор између пије и арахноидеје; узроци: анеуризме, А-В малформације)

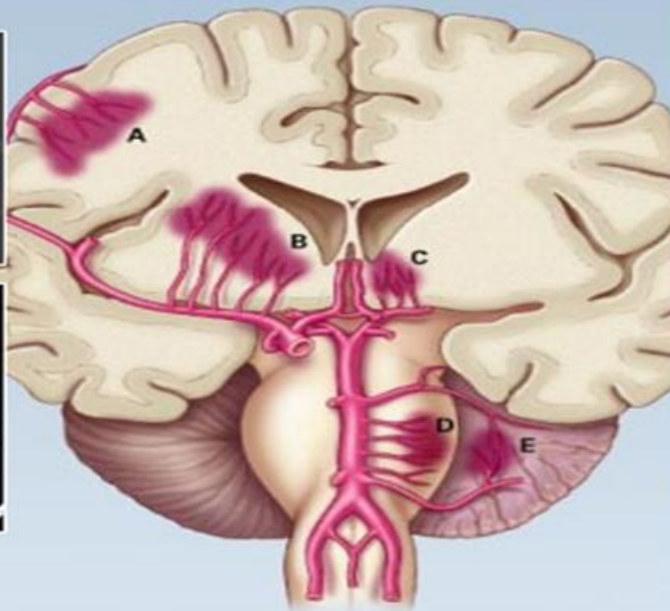
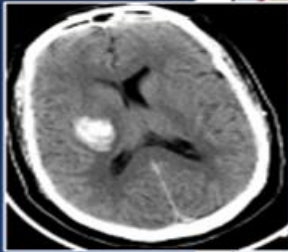

Локализација интрацеребралне хеморагије

**A) Lobar
Subcortical
Hemorrhage
(~20-30%)**

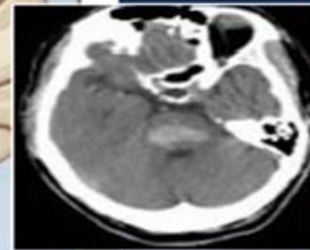
**B) Putaminal
Hemorrhage
(~40-50%)**

**C) Thalamic
Hemorrhage
(~20-30%)**

**D) Pontine
Hemorrhage
(~8%)**

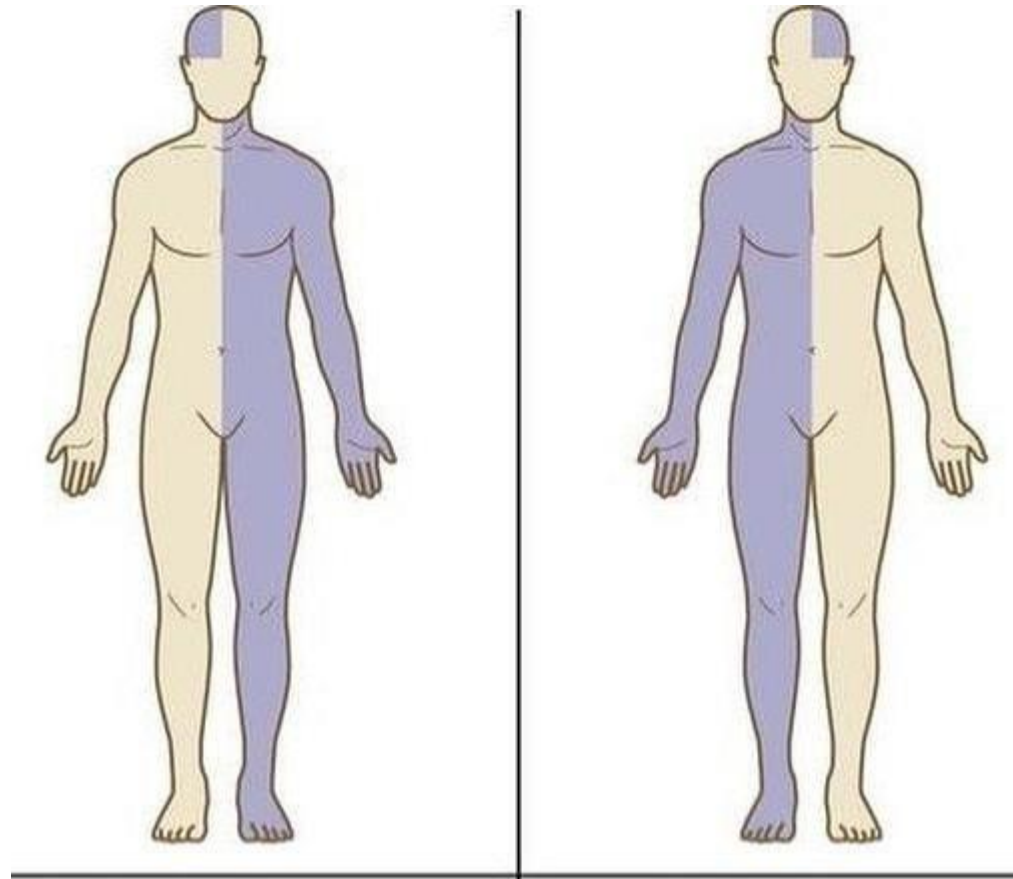
**E) Cerebellar
Hemorrhage
(~8%)**

Mayer SA, Rincon F. *Lancet Neurol.* 2005;4:662-672.
Qureshi AI, et al. *N Engl J Med.* 2001;344:1450-1460.
Terayama Y, et al. *Stroke.* 1997;28:1185-1188.

Клиничка презентација ЦВИ

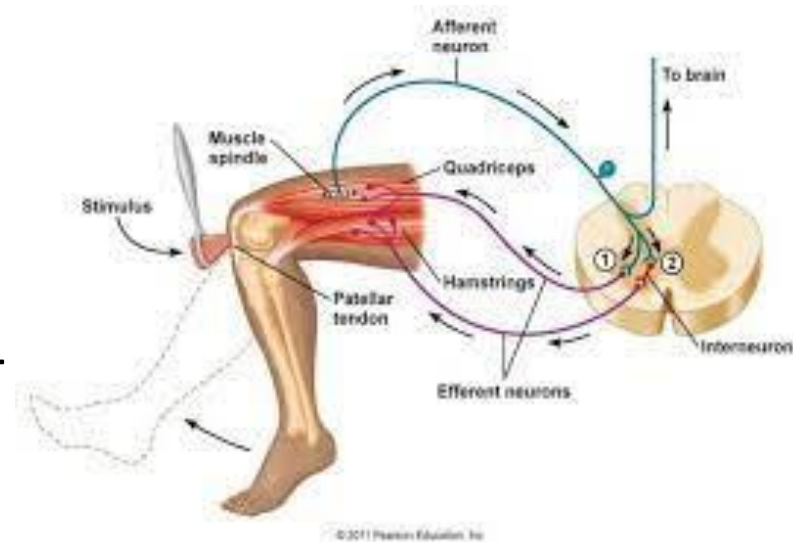
- Поремећаји свести
- Мучнина и повраћање
- Главобоља
- Конвулзије
- Фокални неуролошки дефицит

Оштећење централног моторног неурона

- СИМПТОМИ -

1. **Хемиплегија** (или хемипареза) супротне стране тела
2. Мишићни тонус повишен (**спастичност**) отпор је на почетку пасивног покрета највећи, а затим попушта ("феномен перореза")
3. **Рефлексна активност повећана** - рефлексна активност и тонус резултат су активности рефлексног спиналног лука (главна карика је неуромишићно вретено)

1. **Патолошки рефлекс** - (рефлекс Бабинског)
2. Атрофија или хипотрофија мишића - не

Мултипла склероза

- Хронично, инфламаторно, демијелинизирајуће обољење централног нервног система
- Аутоимунско обољење
- Јавља се између 18-40 године живота (чешће код жена)
- Обољење **беле масе** мозга
- Патохистолошки: демијелинизациона жаришта (плакови): бела маса перивентрикуларно, оптички нерв и тракт, корпус калозум, церебелум, субкортикално.
- Доказани су плакови и у кортексу.

Етиологија мултипле склерозе

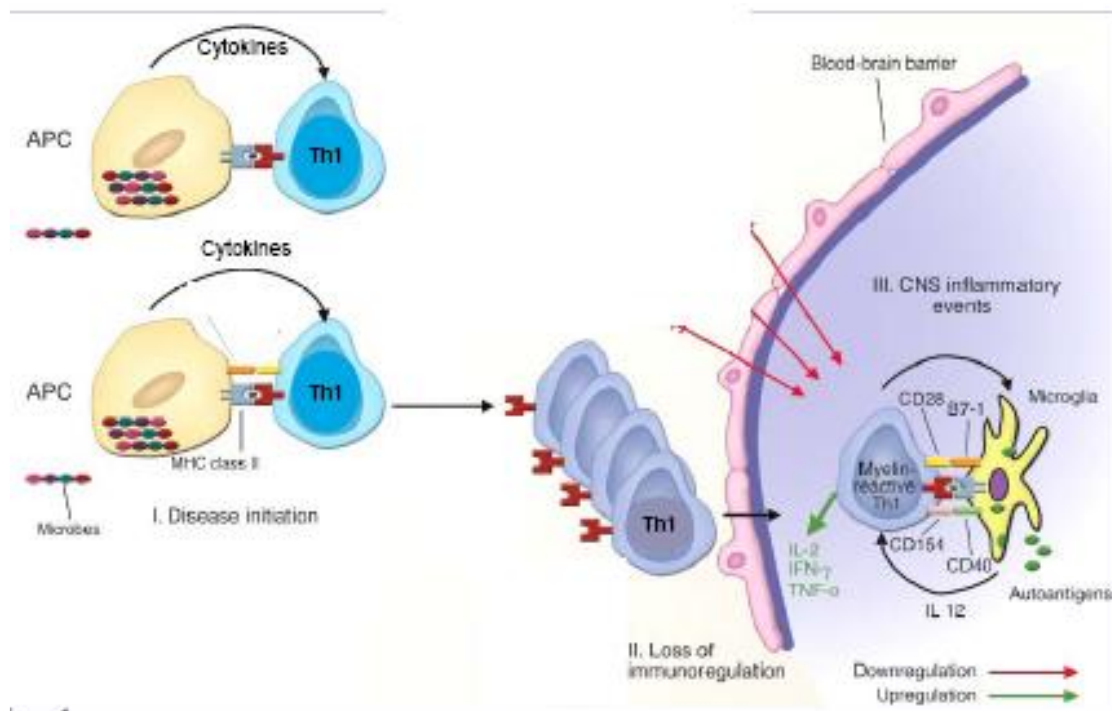
- Генетски фактори (HLA DR2)
- Фактори спољашње средине (инфекција (ЕБВ), трудноћа, емотивни стрес, тежак замор, физичка повреда, лоше опште стање организма, хиповитаминоза Д3)
- Комбинација генетских и спољашњих фактора

Патогенеза мултипле склерозе

Молекуларна мимикрија

1. Иницијација мултипле склерозе (најчешће вируси)
2. Повећана пермеабилност крвно-моздане баријере
3. Инфламаторни одговор ЦНС-а
4. Дегенеративна фаза (оштећење олигодендроцита)

Клиничке карактеристике мултипле склерозе

- Слабост у виду хемипареза, парапареза, монопареза
- Парестезије у појединим деловима тела
- Поремећаји вида
- Диплопије
- Вертиго
- Поремећаји расположења

ПАТОФИЗИОЛОГИЈА БАЗАЛНИХ ГАНГЛИЈА

Функција базалних ганглија: моторна контрола, започињање вољног покрета

БАЗАЛНЕ ГАНГЛИЈЕ:

corpus striatum

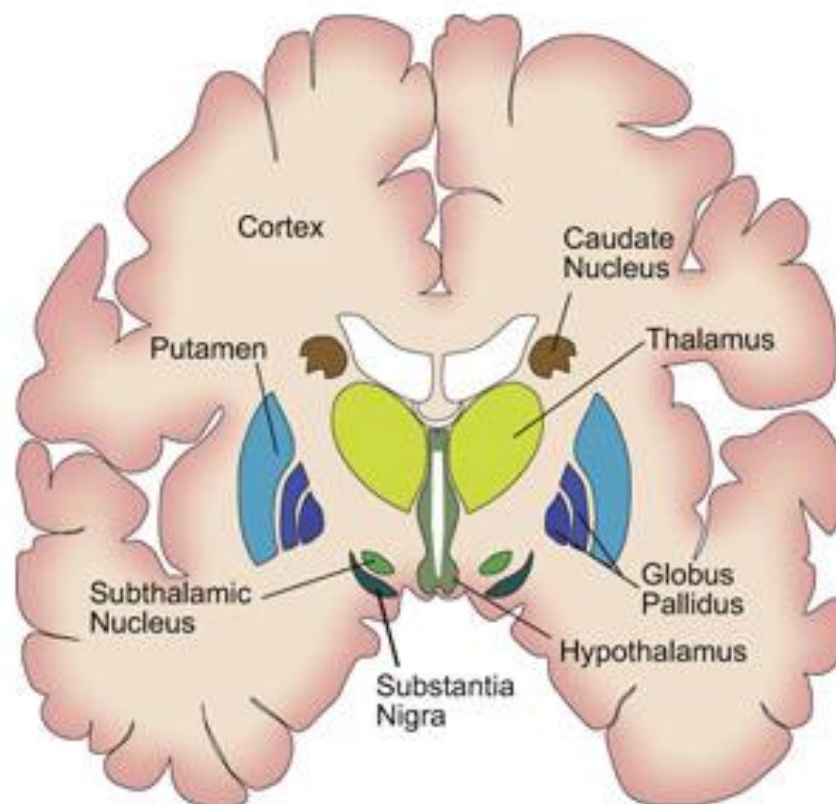
nucleus caudatus

putamen

globus pallidus

subthalamic nucleus

substantia nigra

Обољења базалних ганглија

Подела:

1. **Акинетско ригидни синдроми-Паркинсонизам**
2. **Хиперкинезије** (хореја, хемибализам, дистоније, тикови)

Подела паркинсонизма

1. подела:

- **Идиопатска Паркинсонова болест**
- **Симптоматски паркинсонизам** (васкуларни поремећаји, трауме, инфекције, лекови)

2. Подела

- **Породична Паркинсонова болест** (ретка)
- **Спорадична Паркинсонова болест** (почиње углавном после 60 године)

Неуротрансмитерски поремећаји код Паркинсонове болести

1. Дегенерација **допаминергичких** неурона у **pars compacta substantie nigre**.
2. Смањена концентрација **норадреналина, серотонина, ацетилхолина, неуропептида**.

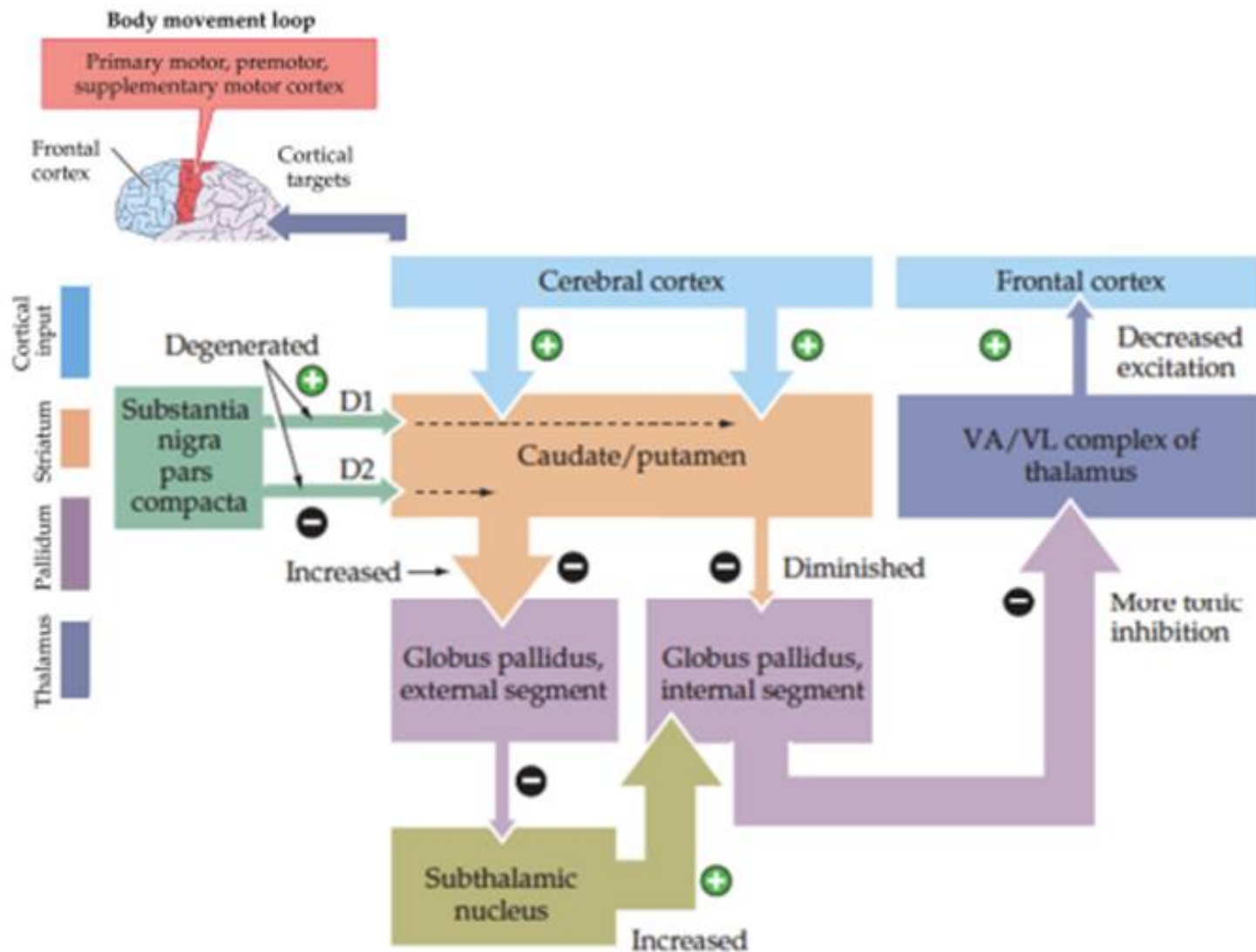
Механизми оштећења допаминергичких неурона:

1. Агрегација алфа синуклеина (патолошки протеин)
2. Дисфункција убиквитин-протеозомног система (одстрањивање патолошких протеина)
3. Поремећаји митохондрија (реактивни облици кисеоника)
4. Оксидација допамина
5. Неуроинфламација (активација микроглије)

Патохистолошки:

- **Lewy-јева тела (изграђена од алфа-синуклеина) и Lewy-јеви неурити**
- **Алфа синуклеин-патолошки протеин у пресинаптичком нервном завршетку**

Патогенеза Паркинсонове болести

Прекомерне активност индиректног пута !!!!

Клиничке карактеристике

ДЕМЕНЦИЈЕ

Дефиниција:

Деменција је синдром глобалног и прогресивног оштећења **стечених когнитивних** способности, при очуваној свести, у коме су посебно оштећене способности памћења, учења, апстрактног мишљења, оријентације и процене видно-просторних односа.

Подела деменција

- Алцхајмерова болест (најчешћа)
- Васкуларна деменције
- Деменција са Левијевим телима
- Фронтотемпорална деменција (Pick-ова болест)
- Друге деменције

Две главне теорије Алцхајмерове болести

- **Теорија амилоидне каскаде:**

Неуродегенеративни процес покренут патолошком акумулацијом амилоидних плакова.

- **Холинергичка теорија:**

Смањен ниво неуротрансмитера ацетилхолина у префронталној кори што доводи до когнитивних поремећаја.

Хипотеза амилоидне каскаде

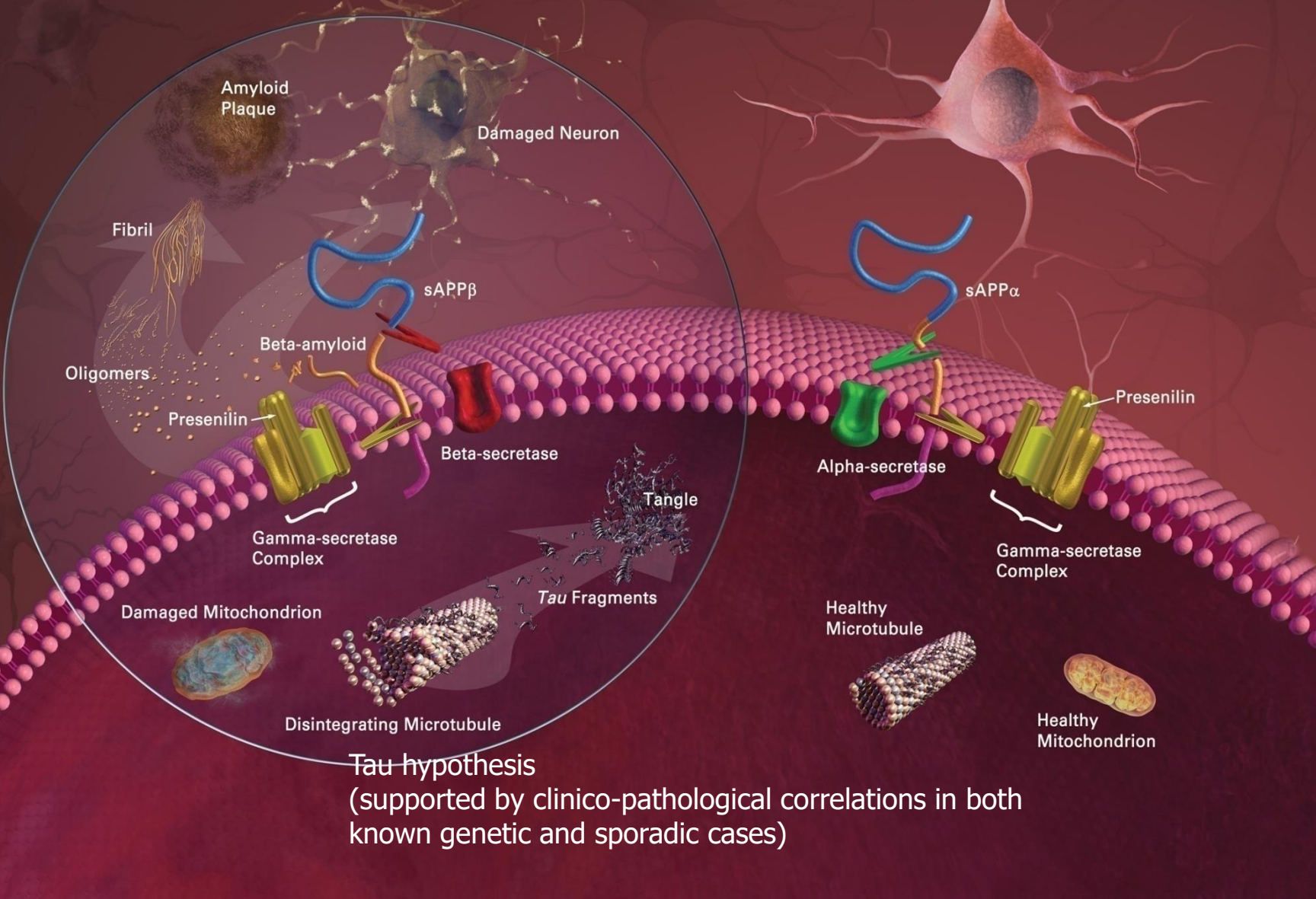
- 1. Сенилни плакови** (у ванћелијском простору мозга): састоје се од **бета амилоидног пептида** који настаје цепањем амилоидног прекурсорског протеина β -секретазом
  - Амилоидни прекурсорски протеин**–трансмембрански гликопротеин важан за раст и преживљавање неурона.
- 2. Неурофибриларни снопови** (у неуронима):
хиперфосфорилисани тау протеин

Тау протеин се нормално налази у аксонима везан за микротубуле значајан за синаптичку трансмисију (хиперфосфорилација доводи до разградње микротубула и поремећаја синапси).

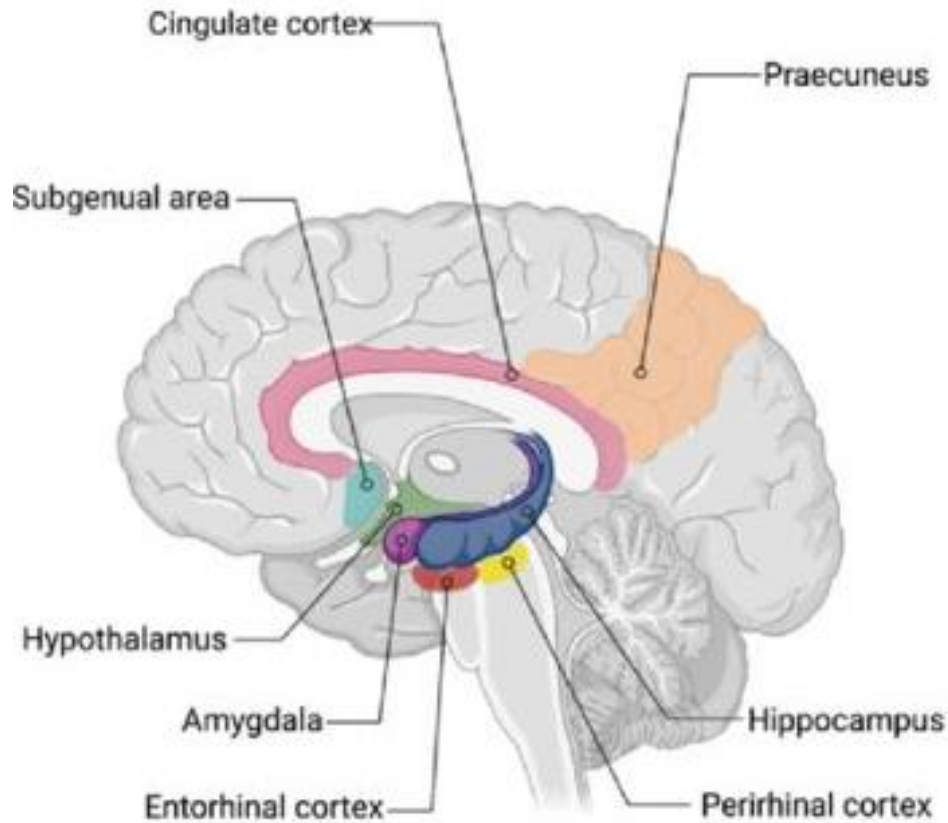
Теорија амилоидне каскаде

Alzheimer's Disease

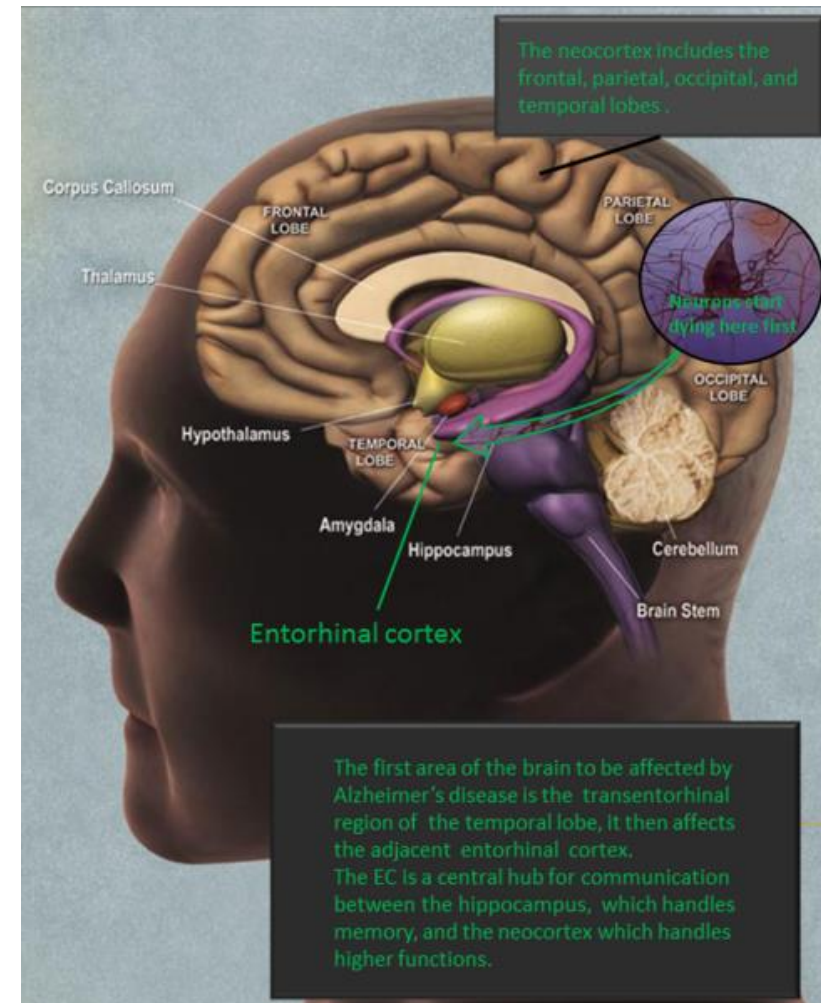
Healthy Neuron

- У почетку је захваћен **енторинални кортекс**, пролаз за хипокампус, а касније и подручја мождане коре (као што су оне одговорне за језик, расуђивање и друштвено понашање).

Подручја захваћена
Алцхајмеровом болешћу

ПАТОФИЗИОЛОГИЈА БОЛА

БОЛ је непријатна сензација која у мозак директно доноси обавештења о стању организма и његовом односу са околином.

БОЛ је индивидуалан и субјективан доживљај модулиран физиолошким, психолошким и другим факторима (претходно искуство, култура, страх).

У ширем смислу „бол је све оно што болесник каже да га боли“.

Подела бола

Према **трајању**: акутни (до 3 месеца) и хронични бол (> 3 месеца, болест)

Према **патогенези**: ноцицептивни (надражај ноцицептора; соматски, висцерални) и неуропатски бол (оштећење периферног или централног нервног система)

Према **локализацији**: локализован и дифузан

Према **етиологији**: немалигни и малигни бол

Према **интезитету**: лак, средње тежак и тежак бол

Соматски и висцерални бол

Соматски бол: оштар, јасно локализован, константан, није праћен радијацијом

- Кожа, слузокожа, кости, зглобови, мишићи

Висцерални бол (унутрашњи органи)

- туп, слабо локализован, дифузан, неугодан, често растућег интензитета

- праћен радијацијом у друга места
- праћен надражајем симпатикуса и парасимпатикуса

Клинички примери:

Бол у абдомену (апендицитис, панкреатитис)

Бол у грудима (акутни инфаркт миокарда)

Бубрежне колике

Неуропатски бол

1. Централни неуропатски бол: васкуларни (након цереброваскуларног инсульта), инфламаторни (мултипла склероза), посттрауматски спинални бол, дегенеративни, тумори

2. Периферни неуропатски бол

Примери:

- **тригеминална неуралгија**, карпални тунел синдром, компресивна радикулопатија, постхерпетичка неуралгија,
- **дијабетесна полинеуропатија**, хемиотерапијом индукована неуропатија, алкохолна полинеуропатија, токсична полинеуропатија.

Неурофизиологија бола

Између места деловања ноцицептивног стимулуса и перцепције бола, дешавају се комплексни неурофизиолошки процеси - **НОЦИЦЕПЦИЈА**

НОЦИЦЕПЦИЈА обухвата четири физиолошка процеса:

- **Трансдукција** (рецептори)
- **Трансмисија** (преношење импулса кроз сензорни нервни систем)
- **Модулација** (модификовање трансмисије)
- **Перцепција** (спознаја бола)

Рецептори за бол (ноцицептори) и стимулација

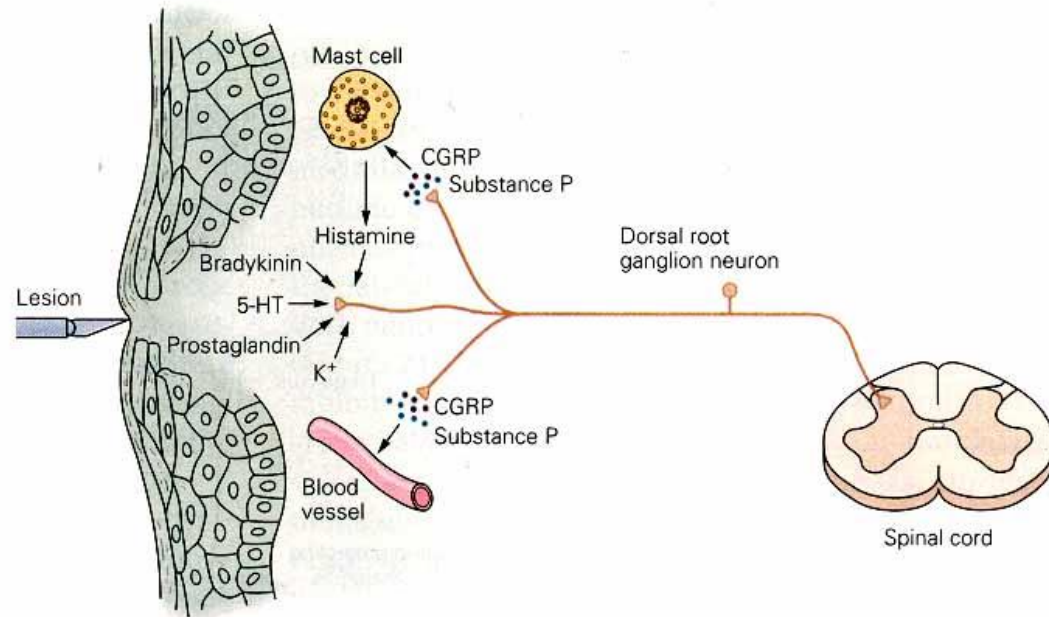
- Рецептори су **слободни нервни завршеци**
- Нема специјализованих “рецептора” за бол
- Ноцицептори одговарају на различите стимулусе: **механичке, термичке и хемијске**
- Постоје: **механосензитивни**, **хемосензитивни** и **термосензитивни** рецептори за бол
- Неки рецептори одговарају на поједине облике стимулуса, док други (**полимодални** рецептори) одговарају на сва три облика стимулуса
- Рецептори се **не адаптирају** (хипералгезија)
- У кожи их има више него у унутрашњим органима

Стимулација рецептора за бол

- H^+ , K^+ јони
- инфламаторни медијатори: брадикинин, хистамин, серотонин, цитокини
- Метаболити арахидонске киселине: простагландини, простациклини, тромбоксани, леукотриени

Ови инфламаторни медијатори стимулишу периферне ноцицепторе

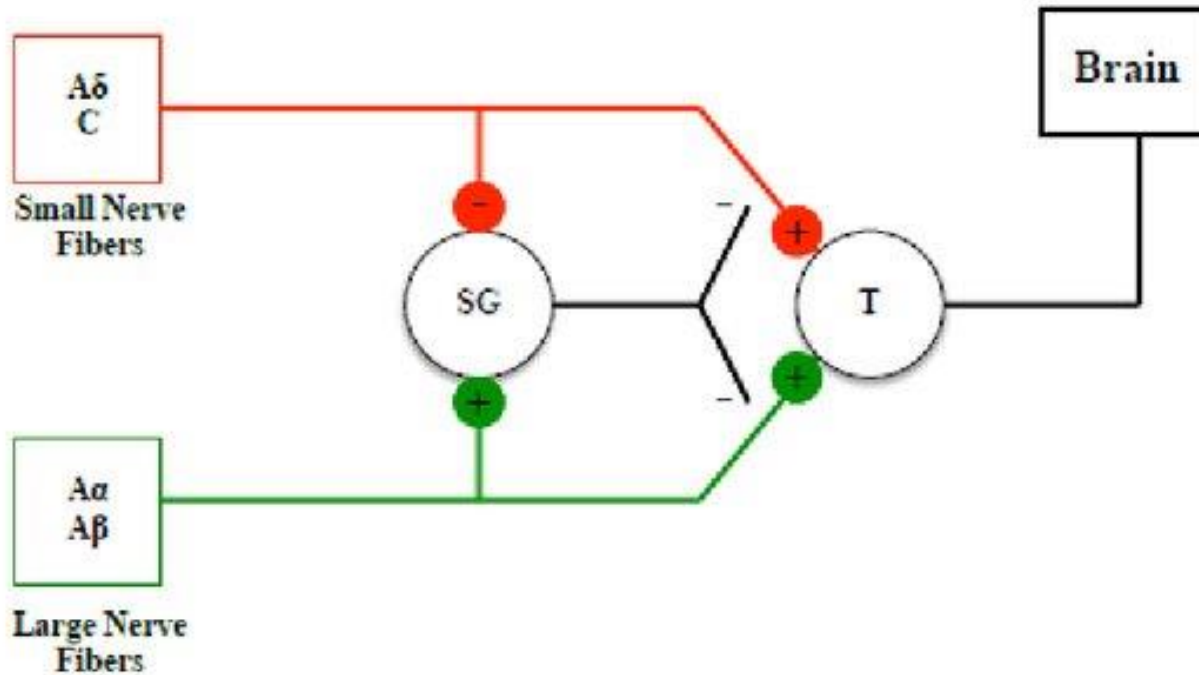
Активација ноцицептора доводи до ослобађања **супстанце Р (SP)**, пептида сличног калцитонину (*CGRP*)

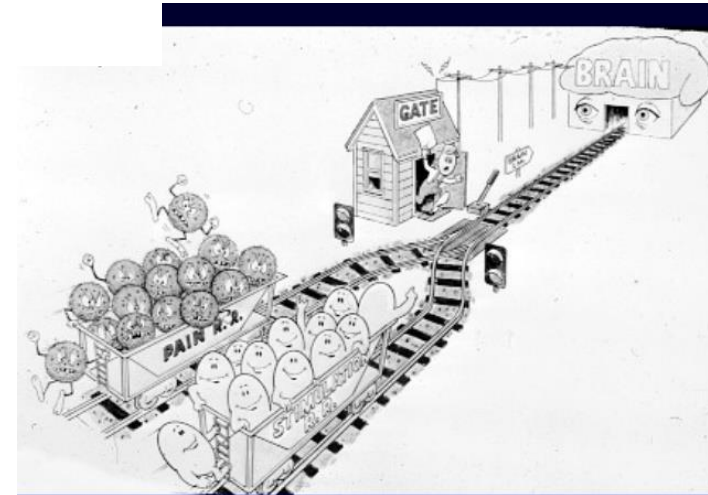
Влакна за бол

- **A- δ влакна**
Мијелинизирана влакна, дебљина 2-5 μm ,
брзина спровођења 12-30 m/sec
Преносе оштар бол
- **C влакна**
Немијелинизирана влакна, дебљина 0,4-1,2 μm , брзина спровођења 0,5-2 m/sec
Преносе туп бол
- **A- β влакна**
Мијелинизирана влакна великог дијаметра
(додир, вибрације, кретање).
Значајна за контролу улаза болних сигнала у
кичмену мождину

"Gate-control" теорија- теорија контроле улаза болних сигнала

From "Pain Mechanisms: A New Theory" by R. Melzack and P. D. Wall, 1965, *Science*, 150, p. 975. Copyright 1965 by American Association for the Advancement of Science.

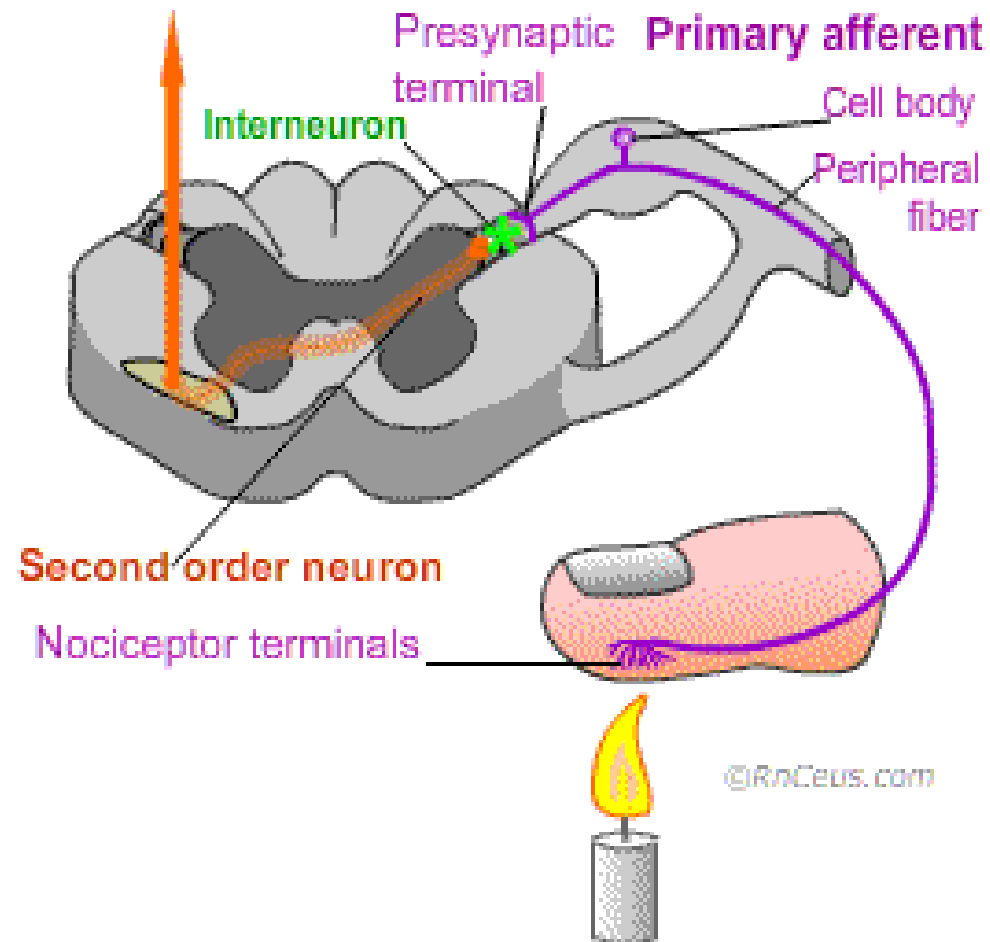

Неуроанатомија бола

- **Аферентни путеви**
- **ЦНС** (ретикуларна формација, таламус, хипоталамус, лимбички систем, кора мозга)
- **Еферентни путеви** (одговорни за модулацију осећаја бола)

- **Неурони првог реда (примарни соматосензорни неурони)** информацију о болу преносе до задњих рогова кичмене мождине.
- Неурони првог реда граде синапсе са **неуронима другог реда** који прелазе на супротну страну кичмене мождине и пројектују се у мозак.

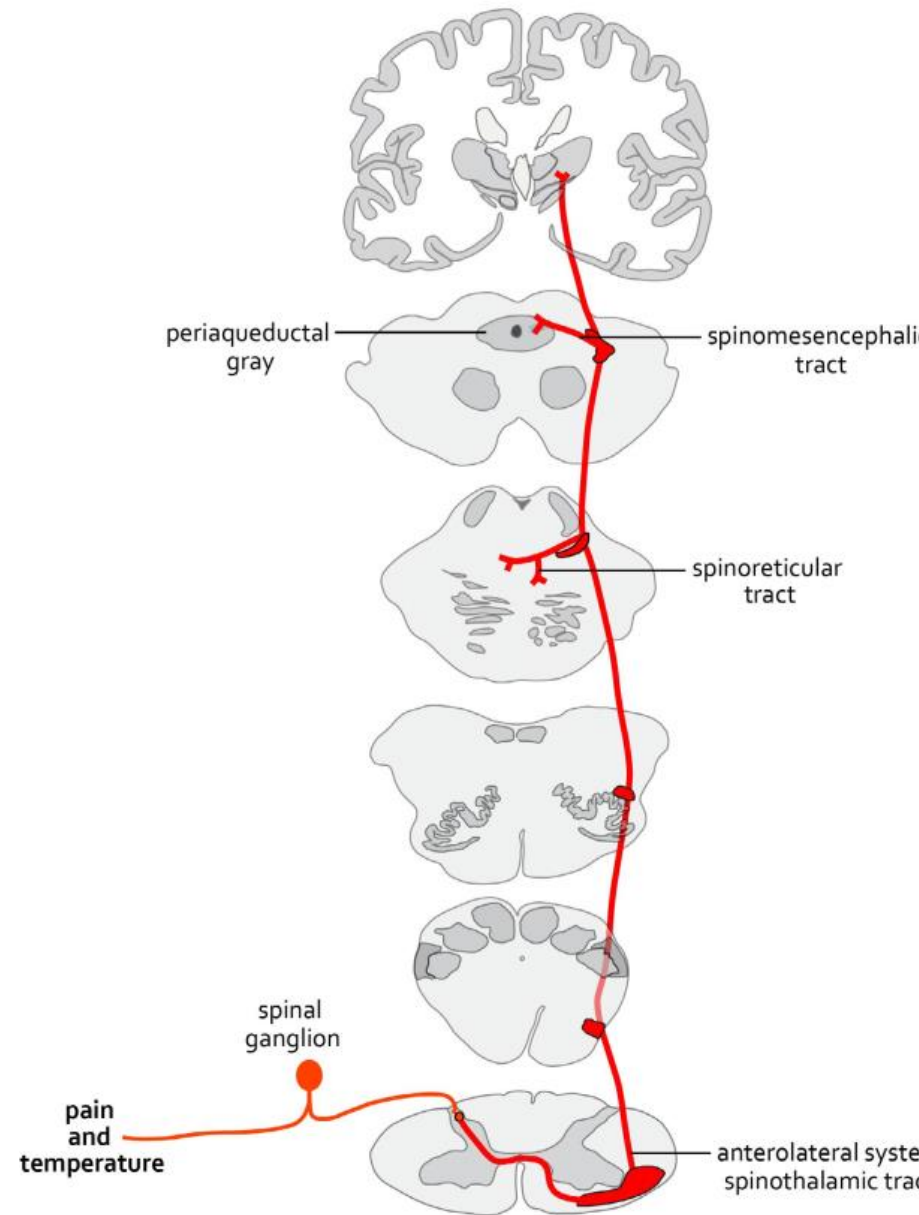

Антеролатерални систем

Спиноталамички пут: од кичмене
мождине до таламуса

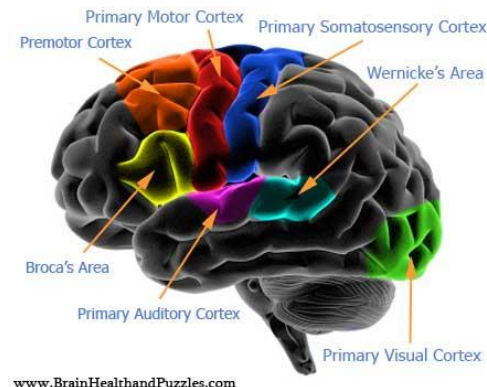
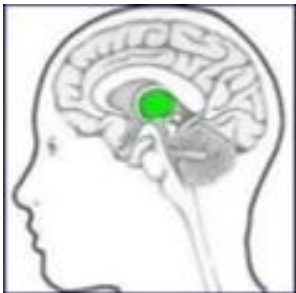
Спиноретикуларни пут: од кичмене
мождине до ретикуларне формације

Спиномезенцефалични пут: од кичмене
мождине до периакведукталне сиве масе

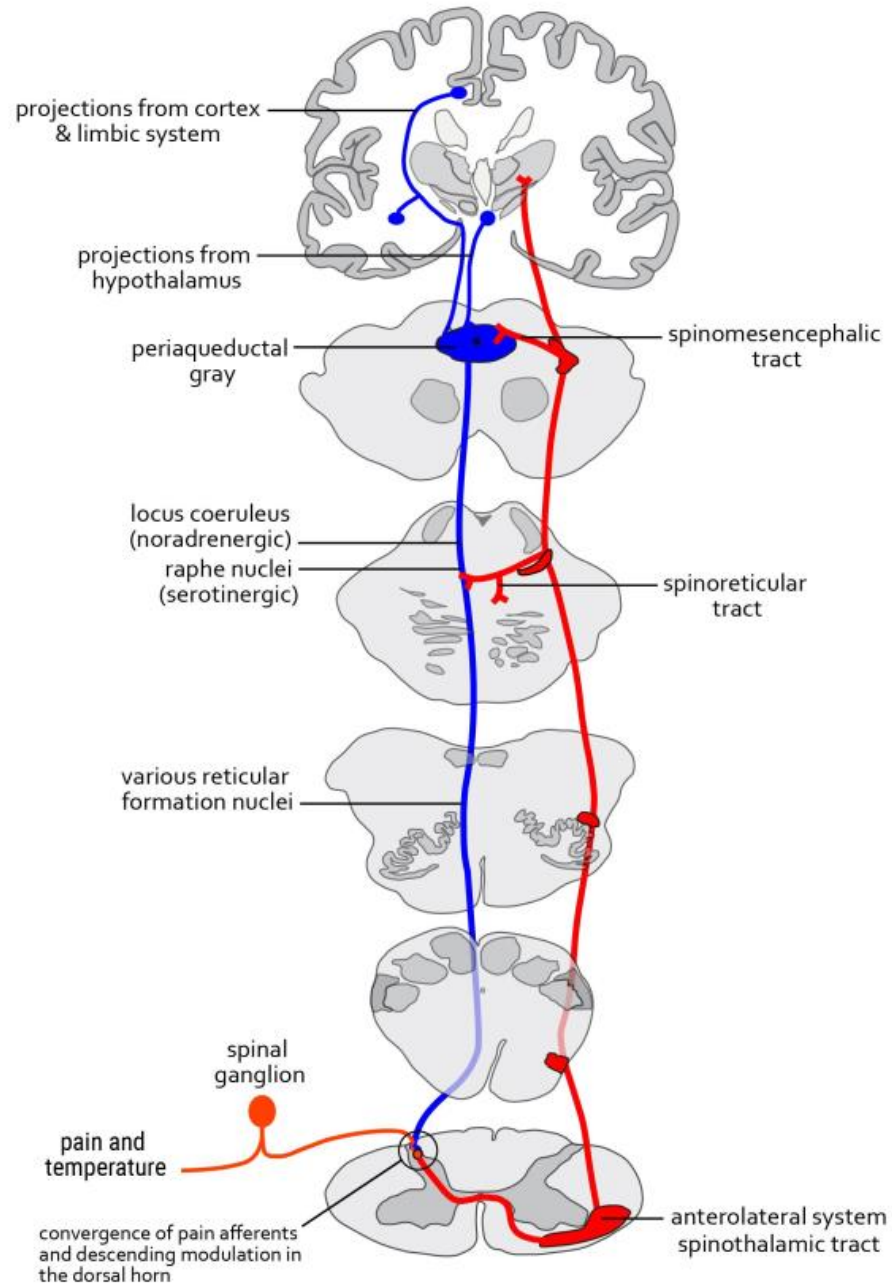
Ноцицепција

- **Неурони трећег реда**- преносе информације од таламуса до коре великог мозга и субкортикалних структура
- **Субкортикалне структуре** (пре свега лимбички систем) су одговорне за емоционалне реакције на бол.
- **Спиноталамични пут и соматосензорна кора** су одговорни за препознавање локализације, интензитета и квалитета бола

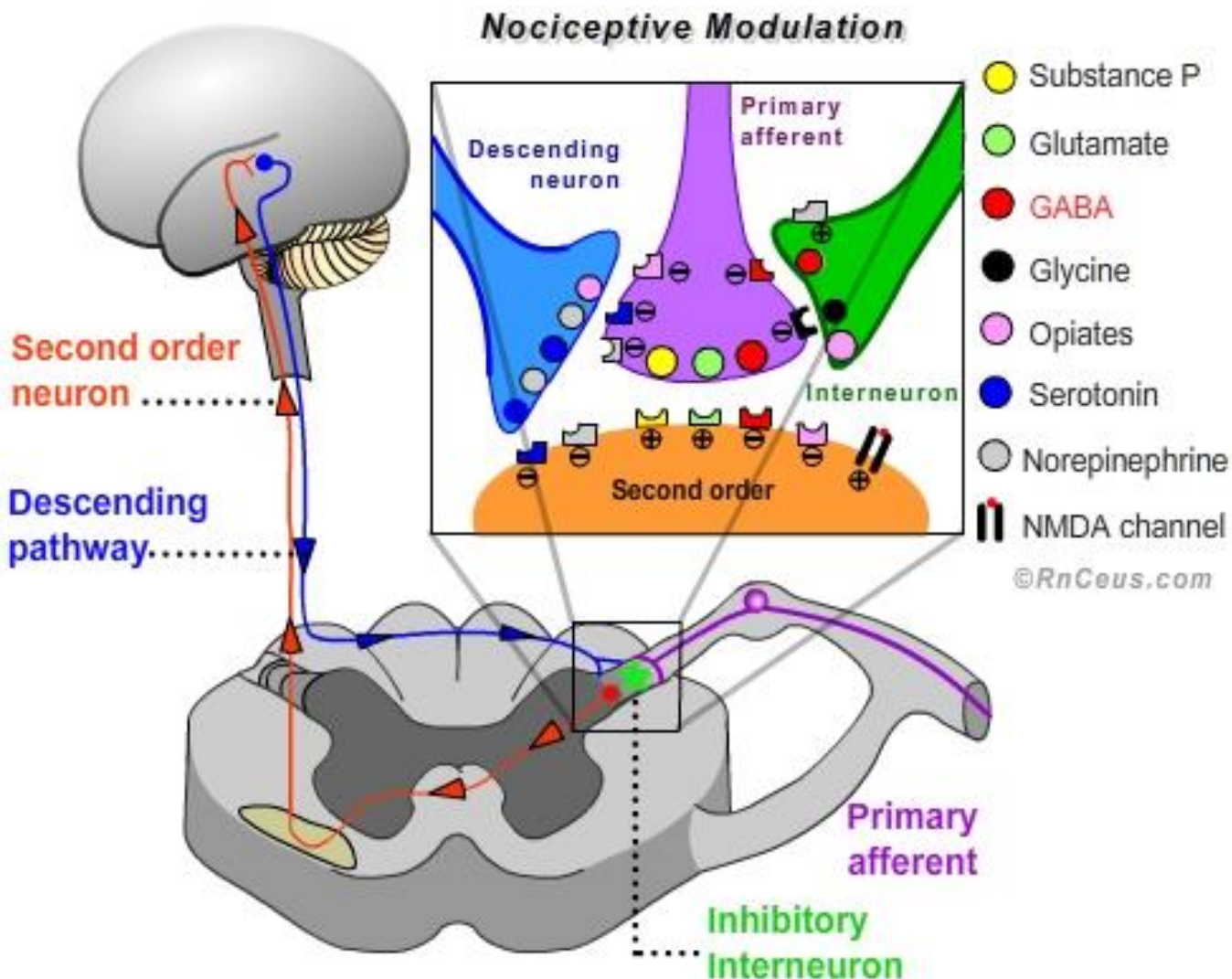

Descending Pain Modulation

Ascending Pain Pathway

Модулација бола-задњи рогови кичмене моздине

Аферентни неурон:

- Супстанца Р
- Глутамат
- GABA

Инхибиторни интернеурони:

- **Опиоиди**
- GABA
- Глицин

Десцедентни неурон:

- **Опиоиди**
- Серотонин
- Норадреналин

Сензитизација периферних ноцицептора и централна сензитизација

Дуготрајни, понављани и јаки болни наддражаји доводе до реверзибилних, а затим и иреверзибилних промена у периферном и централном нервном систему, који за последицу имају измењен одговор нервног система на болни наддражај (**сензитизација периферних ноцицептора и централна сензитизација**).

Периферна сензитизација: **хипералгезија**

Централна сензитизација: **хипералгезија и алодинија**

Главобоља

Главобоља је акутан или хроничан бол у глави.

Сам мозак није осетљив на бол.

Међутим, постоји више структура (интракранијалних и екстракранијалних) које реагују болом:

Интракранијалне структуре осетљиве на бол:

- артерије
- венски синуси мозга
- базална дура
- нерви (глософарингеус, вагус, тригеминус, доњи цервикални нерви)

Главобоља

Подела главобоља:

1. Идиопатске (примарне)

1. Мигрена
2. Тензионе главобоље
3. Главобоља у нападима (кластер главобоља)
4. Остале примарне главобоље

2. Симптоматске (секундарне)

Мигрена

- Мигрена је **неоваскуларно** обољење мозга које се карактерише хроничном запаљенском реакцијом
- Етиологија недовољно позната
- **Генска диспозиција**
- Чешће код жена, обично се јавља у 30-тим годинама
- Унилатерално се јавља у 60%, а увек на истој страни код 20% болесника
- Окидачи за почетак мигрене:
  - менструација
  - стрес
  - кофеин
  - неке намирнице
  - алкохол
  - неки лекови (вазодилататори)
  - недовољно сна, неправилан сан или превише сна
  - дехидратација

Патогенеза мигрене

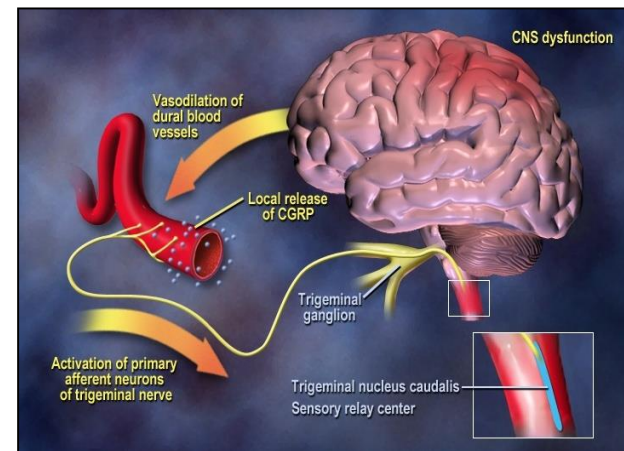
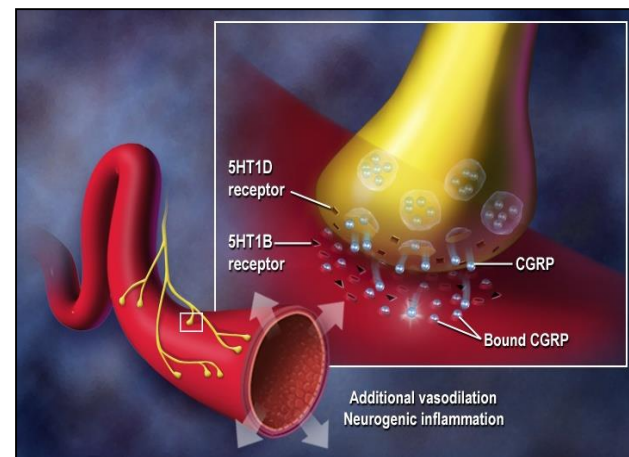
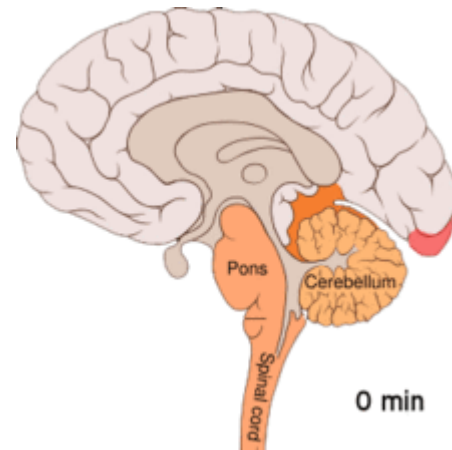
Три процеса су од значаја:

1. Ширење кортикалне депресије : талас интензивне деполаризације (глутамат) који почиње из окципиталног режња, пропагира се кроз мозак а након којег следи период смањене мождане активности (депресија)

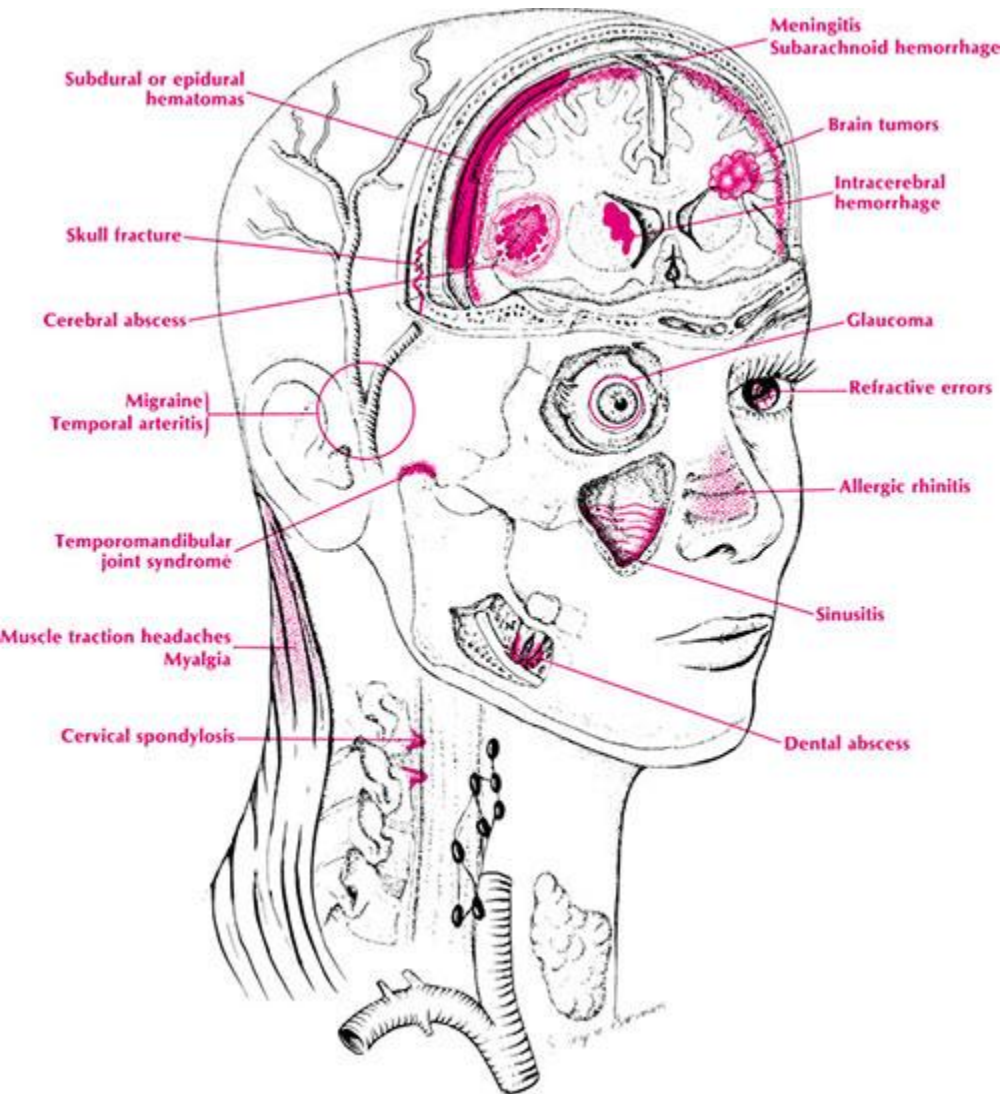
2. Активација тригемино-васкуларног система
Менингеални крвни судови су инервисани танким немијелинизованим нервним влакнима тригеминуса чија активација доводи до ослобађања вазоактивних неуропептида:

- супстанце Р (SP)
- пептида сличаног калцитонину (CGRP)-вазодилататор
- Вазодилатација и неурогена инфламација

3. Периферна и централна сензитизација

Секундарне главобоље (>300 различитих стања и болести)

Precipitating factors (triggers)

Trigeminal neuralgia

May be precipitated by triggers

Cluster headache

Sinus headache

Frontal sinus

Maxillary sinus

Орофацијални бол

1. Локални бол:

- **Дентални и пародонтални бол** (пулпитис, периапикални периодонтитис)- најчешћи узроци орофацијалног бола
- Гингивални (херпетични гингивостоматитис)
- Мукозни (улцерације)
- Пљувачне жлезде (акутни супуративни сисаладенитис)
- Темпоромандибуларни бол
- Максималарни синус (синуситис)
- Нос
- Око
- Уво

Орофацијални бол

2. Неуралгични бол:

- Неуралгија тригеминуса, глософарингеуса, постхерпетична неуралгија

3. Васкуларни бол

- Мигрена
- Главобоља у нападима (*Cluster* главобоља)
- Темпорални или артеритис џиновских ћелија

4. Психогени бол

5. Рефлектован бол (срчани бол)

Дентални и пародонтални бол као узроци орофацијалног бола

Акутни пулпни бол

Узроци: каријес, трауме зуба

- зубна пулпа је осетљива на све надражаје (електрична стимулација, термички, перкусија и сондирање зуба). Бол се тешко локализује

Пародонтални бол

- Узроци: траума, инфекције, контакт са суседним зубом који није никао, импактирана храна или смањена отпорност организма, ширење из пулпе, последица лечења зуба.
- Бол се може прецизно локализовати

Перикоронитис је запаљење које је повезано са зубима **који нису изникли (умњаци)** и које је последица накупљања хране и плака у том подручју (настаје запаљење).

Бол може бити јак и ширити се на суседне зубе.

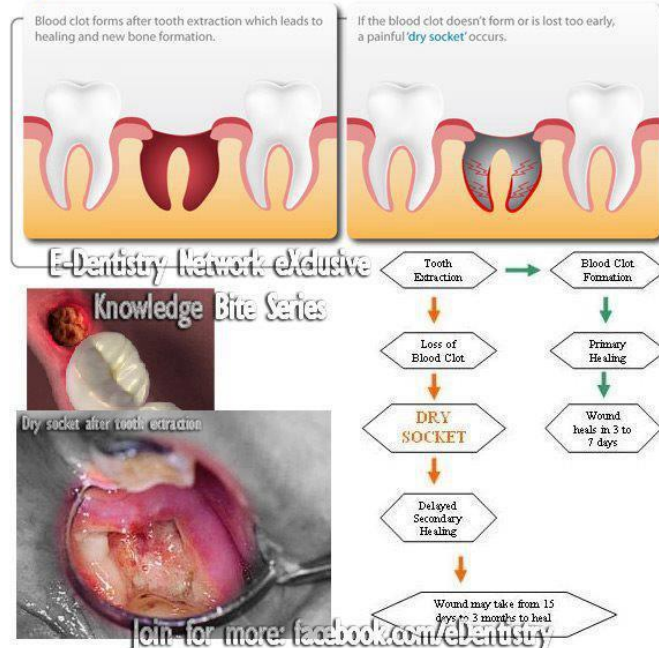

Дентални и пародонтални бол као узроци орофацијалног бола

Бол код запаљења алвеола (*Alveolitis sicca dolorosa*): настаје 2-3 дана после екстракције зуба (чешће молара и чешће у доњој вилици).

- Алвеола је празна (сува) или испуњена дебрисом, нема формирања гранулационог ткива и види се површина кости.
- Удаљен бол- зуби, гингива и кожа, као бол мастикаторних
- Бол - умерен до јак.

Dry Socket Following Tooth Extraction

Епилепсија

Епилепсија је хронично обољење које се карактерише спонтаним понављањем епилептичних напада.

Епилептички напади се карактеришу **пароксизмалним, ексцесивним, хиперсинхроним** пражњењем великог броја неурона у централном нервном систему.

Праћени су променама моторне активности, сензибилитета, понашања, емоција, свесности

Етиологија епилепсије

1. **Идиопатске** – примарно генерализоване

2. **Симптоматске** (епилепсија тарда) – жаришне епилепсије

- Траума мозга (ожилъци)
- Тумори мозга
- Васкуларна оштећења
- Хипоксија
- Инфекције
- Грозница
- Алкохол
- Ендокрини и метаболички фактори (хипо- и хипернатријемија, хипокалцијемија, фенилкетонурија, хипогликемија, микседем, хипопаратиреоидизам, хиповитаминоза Б₆)
- Недостатак сна
- Генски фактори

Патогенеза епилепсија

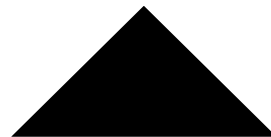
Деполаризација неурона (повећана пропустљивост ћелијске мембране за Na^+ и Ca^{2+}).

Хиперексцитабилност: повећана ексцитација и смањена инхибиција

 **глутамат,
аспартат**

 ГАБА

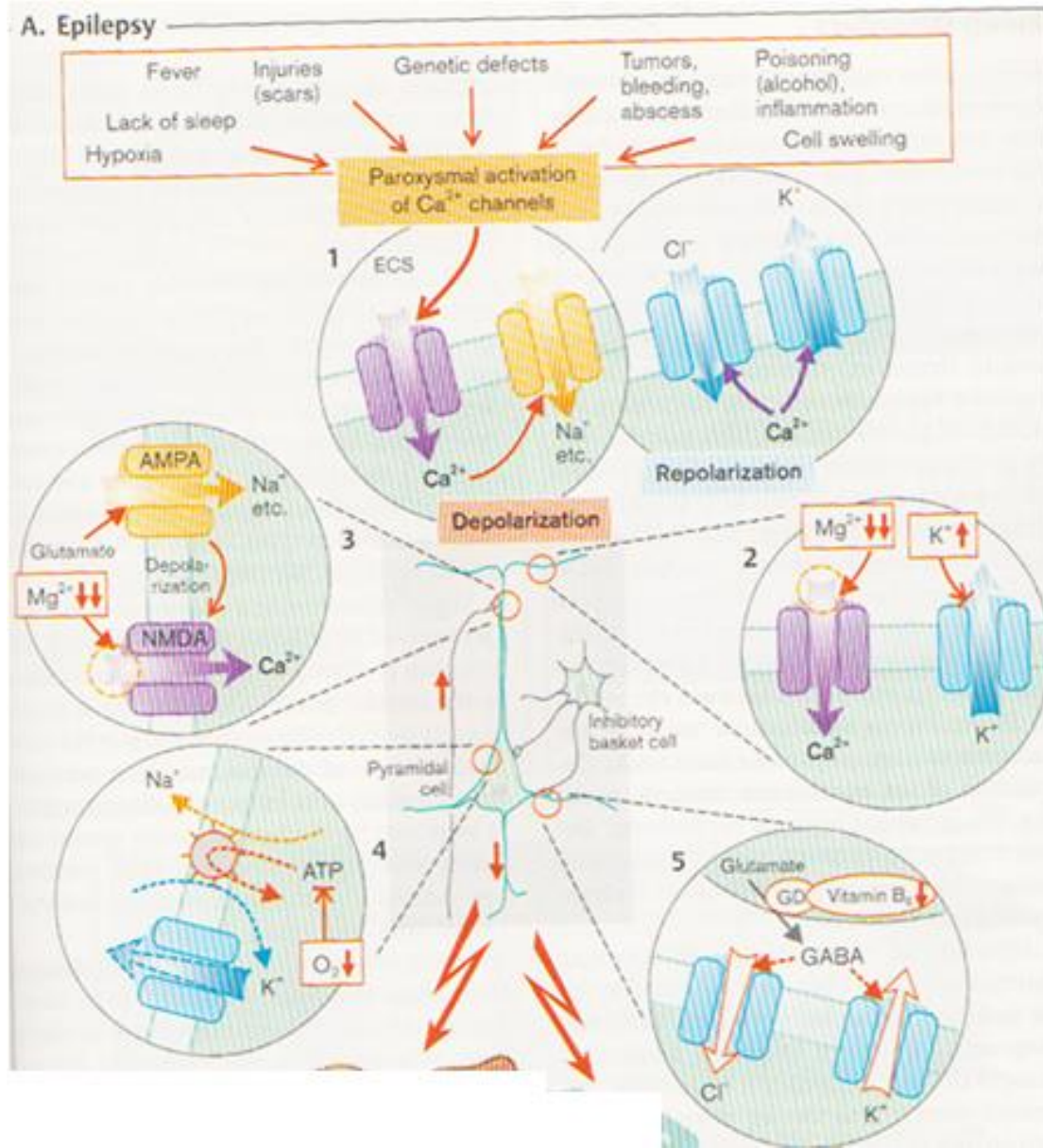
Ексцитација

Инхибиција

-

Етиологија и патогенеза епилепсије

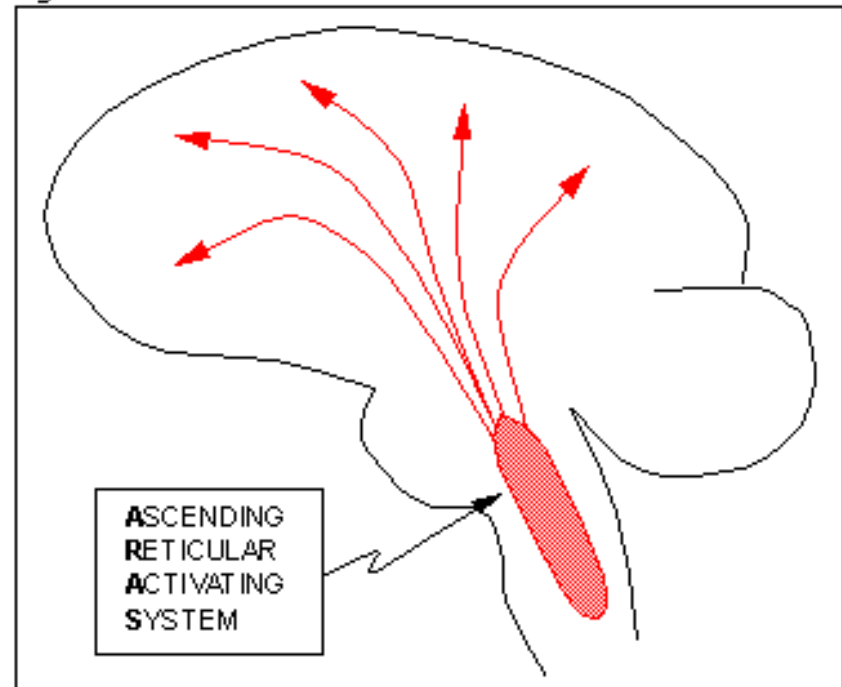

Поремећаји свести

- **Будност** – функција асцендентног ретикуларног система možданог стабла.
- **Свесност** – функција коре мозга (особа је свесна свог окружења, способна да одговори на стимулусе спољашње средине)

Figure 8 - 1

Hamilton - Timmons

Поремећаји свести

- **Губитак свести** – краткотрајни потпуни прекид (одсуство) свести

Етиологија:

- Поремећаји кардиоваскуларног система (синкопе)- транзисторни губитак свести због хипоперфузије мозга
  - Неуролошки поремећаји
  - Психијатријски поремећаји
  - Метаболички и токсички узроци
- **Криза свести** – нагли (пароксизмални) и пролазни поремећај стања свести без обзира да ли је праћен прекидом свести или не.

Поремећаји свести

Квантитативни:

- Сомноленција (поспаност)
- Сопор
- Кома

Квалитативни:

- Делирантна стања
- Сумрачна стања
- Ментална конфузија
- Фуге

Кома

- **Дифузни инсульт обе мождане хемисфере**
(метаболички поремећаји/токсични/хипоксија/исхемија)

Или

Фокална лезија асцедентне ретикуларне формације у понсу, средњем мозгу и дијенцефалону: компресија (хернијација)

Дифузни билатерални
поремећај коре мозга

Лезија која доводи до компресије
ретикуларног активирајућег система

Кома: етиологија

1. Патолошки процеси мозга и овојница

- енцефалитиси, менингитиси
- поремећаји крвотока (крварење, емболија, тромбоза)
- експанзивни процеси (апцеси, тумори, хематоми)
- повреде

2. Метаболичко-токсични узроци

- хипоксија, хиперкапнија, хипогликемија, хипергликемија, кетоацидоза, уремија, хиповитаминозе

3. Поремећај различитих система

Кардиоваскуларни систем (смањење МВ, хиповолемија)

Плућа (хиперкапнијска кома)

Јетра (хепатична кома)

Бубрези (уремична кома)

Ендокрини систем (кетоацидоза, Адисонска кома)

4. Поремећаји терморегулације (фебрилна кома)

Квалитативни поремећаји свести

1. Делирантна стања (стање тешке конфузије са дезорјентацијом, страхом, иритабилношћу, визелним халуцинацијама)

Етиологија акутног психоорганичног синдрома:

- тровање лековима, дрогама, отровима
- нагли прекид узимања алкохола, лекова, дрога
- метаболички и ендокрини поремећаји
- запаљења мозга и можданица
- фебрилни делиријум

2. Сумрачна стања (стања сужене свести)

- после епилептичног статуса и напада
- код акутног припитог стања

3. Ментална конфузија

4. Фуга

Спавање

- Спавање је природно, периодично и физиолошки реверзибилно стање умањене будности, које карактеришу смањена перцепција и реаговање на спољашње дражи.
- **Циркадијални ритам:** циклус спавање-будност понавља се у 24 h ритму а у складу са циклусом светло–мрак.
- Функције сна:
  - Ресторативна
  - Хомеостатска функција
- Дужина спавања је индивидуална
  - Одрасли једнократно 7-8 сати
  - Новорођенчад 20 сати у више наврата
  - Старе особе 4-6 сати

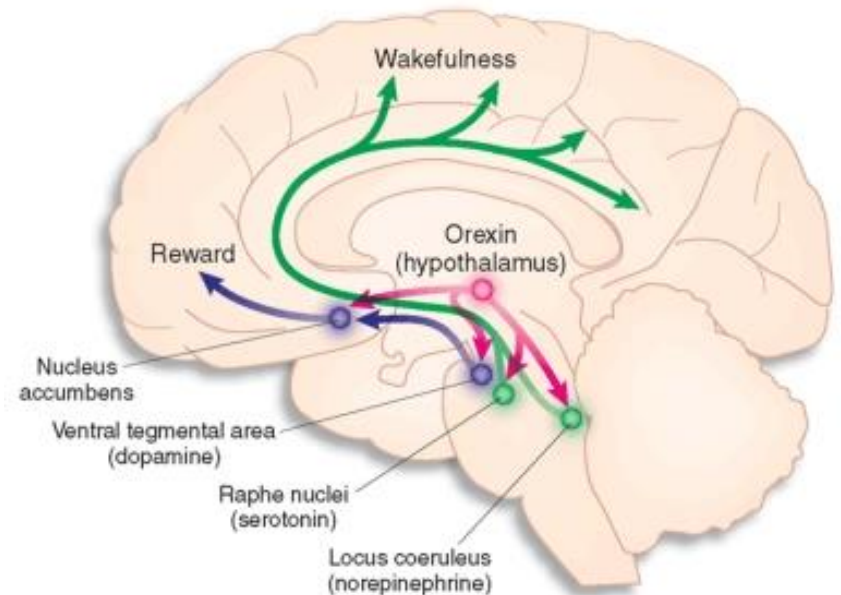
Регулација спавања

Спавање супримирају:

■ **орексин** (неуропептид латералног хипоталамуса),
серотонин, **норадреналин**,
допамин, **ацетил холин**,
хистамин, **глутамат**

Спавање активирају:

мелатонин (у пинеалној жлезди),
ГАБА, **аденозин**, **глицин**,
глутамат (РЕМ фаза),
ацетил холин (РЕМ фаза)

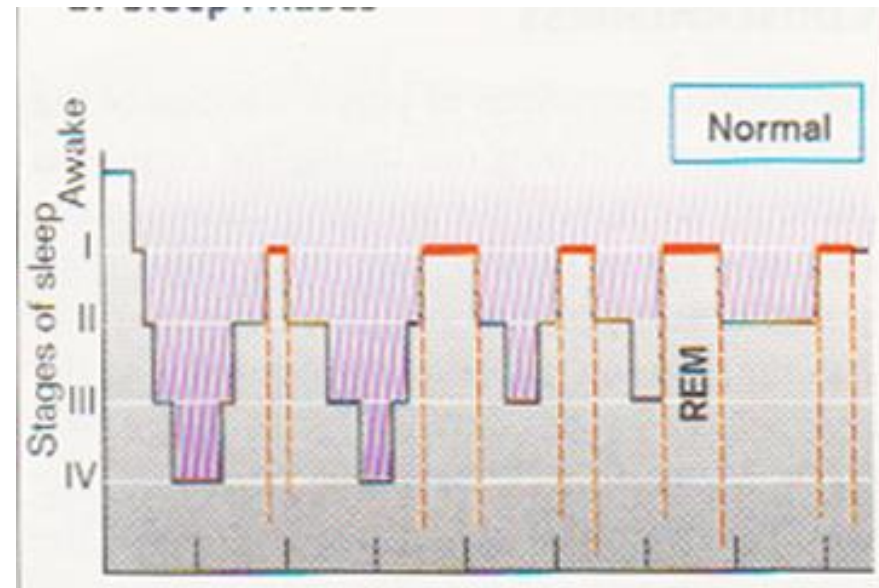

Облици спавања:

1. NREM - 75-80% активности
4 стадијума: 2 површног и 2 дубоког спавања.

Већина физиолошких функција је нижа у односу на будно стање.

- 2. REM спавање (парадоксално спавање):** 20-25% активности
- траје 10-20 мин и јавља се након бар 1 циклуса NREM спавање
  - низак праг за буђење
  - у овој фази се сања
  - ВИСОКИ НИВО АКТИВНОСТИ МОЗГА.

Болести спавања

- **Диссомније:** поремећаји дужине спавања или времена (тајминга) спавања, а некада и квалитета сна:
  - Инсомнија
  - Хиперсомнија
  - Поремећаји спавања повезани са дисањем (Pickwick-ов синдром)
  - Болести циркадијалног ритма спавања
  - Некласификоване диссомније

Парасомније (патолошка понашања и патофизиолошки поремећаји у току спавања):

- сомнабулизам (месечарење)
- павор ноктурнус (ноћни страхови)
- енуресис ноктурна (ноћно умокравање)

•

Инсомније

Немогућност уснивања, површно испрекидано спавање, рано буђење.

- Краткотрајне инсомније
- Пролазне инсомније
- Хроничне инсомније (трају дуже од месец дана)

Према етиологији:

1. Примарне инсомнија

2. Секундарне инсомније

Органска обољења (хипертиреидизам, артритиси са болом, хронична обољења плућа и бубрега, срчана инсуфицијенција, епилепсија, Алцхејмерова болест, Паркинсонова болест, главобоља, ЦВИ, тумори, дијабетес, поремећаји менструалног циклуса и менопауза)

■ **Психичка обољења** (депресија, анксиозност, стрес, биполарни поремећаји, шизофренија)

■ **Примена неких лекова и супстанци** (никотин, кофеин, алкохол, бета-блокатори, блокатори калцијумских канала, кортикостероиди, бронходилататори,

Хиперсомније

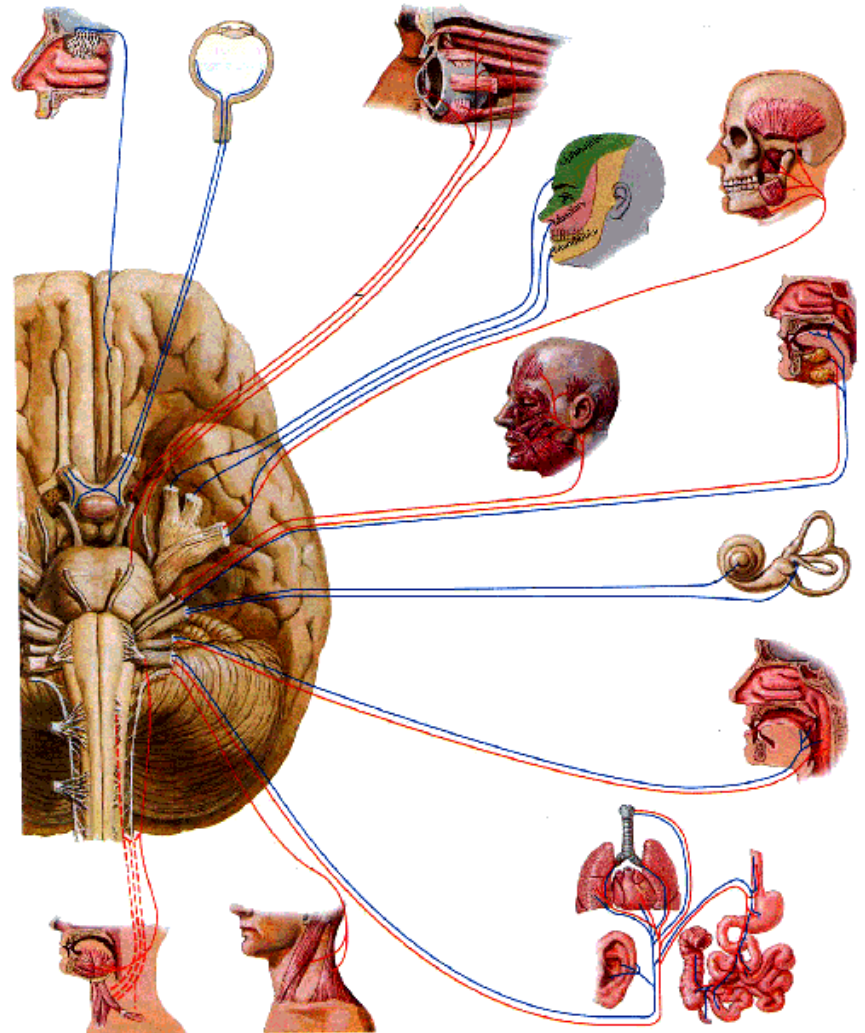
1. Наследне: нарколепсија

2. Секундарне хиперсомније:

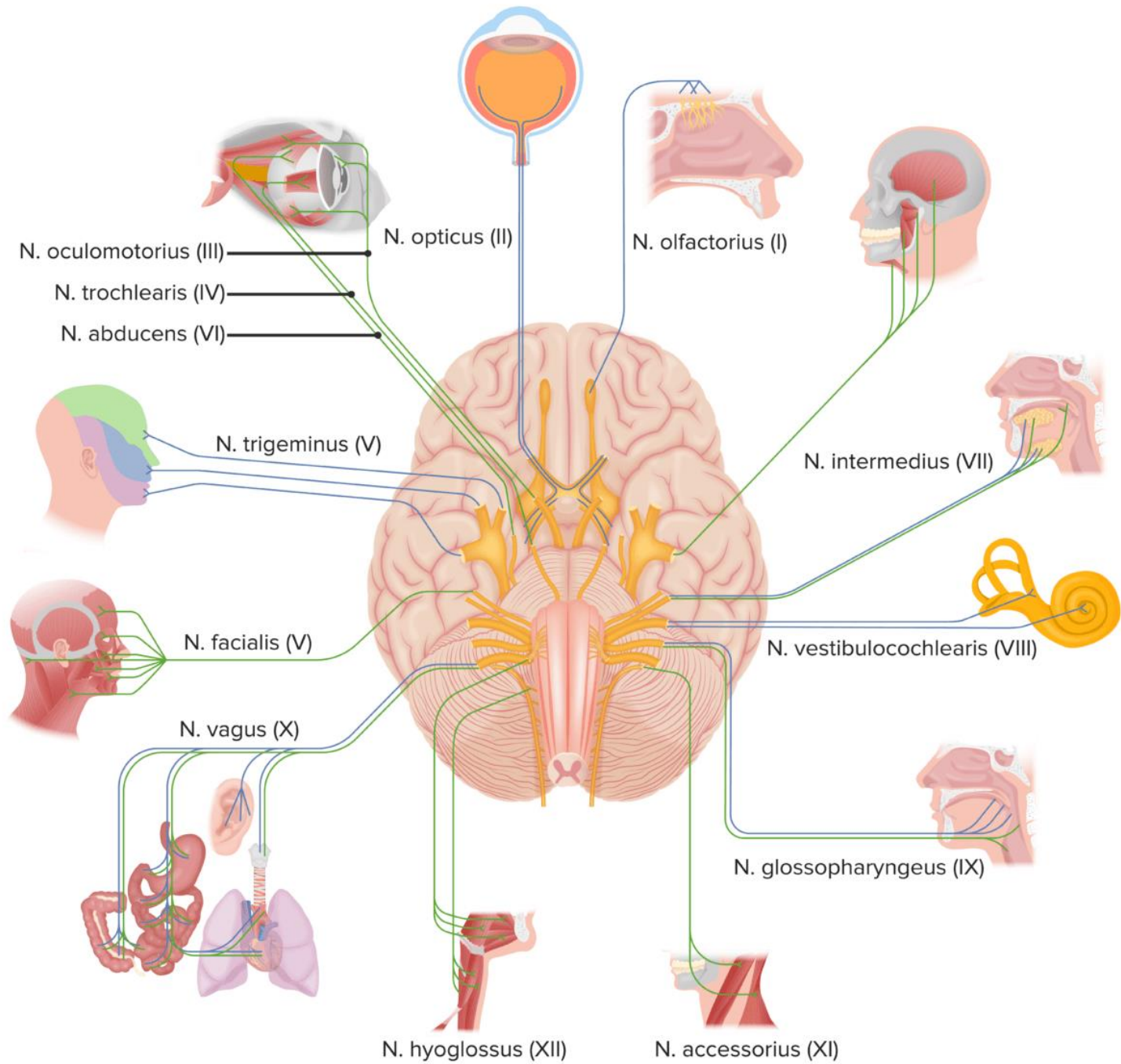
- органска обољења (повреде главе, Паркинсонова болест, миотонична дистрофија)
- неки лекови и супстанце
- синдром инсуфицијенције сна (нпр. недовољно спавање у току више ноћи)
- хиперсомније повезане са психијатријским обољењима

Кранијални нерви

- I N. OLFACTORIUS
- II N. OPTICUS
- III N. OCULOMOTORIUS
- IV N. TROCHLEARIS
- V N. TRIGEMINUS
- VI N. ABDUCENS
- VII N. FACIALIS
- VII N. VESTIBULOCOCHLEARIS
- IX N. GLOSSOPHARYNGEUS
- X N. VAGUS
- XI N. ACCESSORIUS
- XII N. HYPOGLOSSUS

Поремећаји кранијалних нерава

- n. trigeminus
- n. facialis
- n. glossopharyngeus
- n. vagus
- n. hypoglossus

N. trigeminus (V кранијални нерв)

Мешовити нерв који има сензитивна и моторна влакна

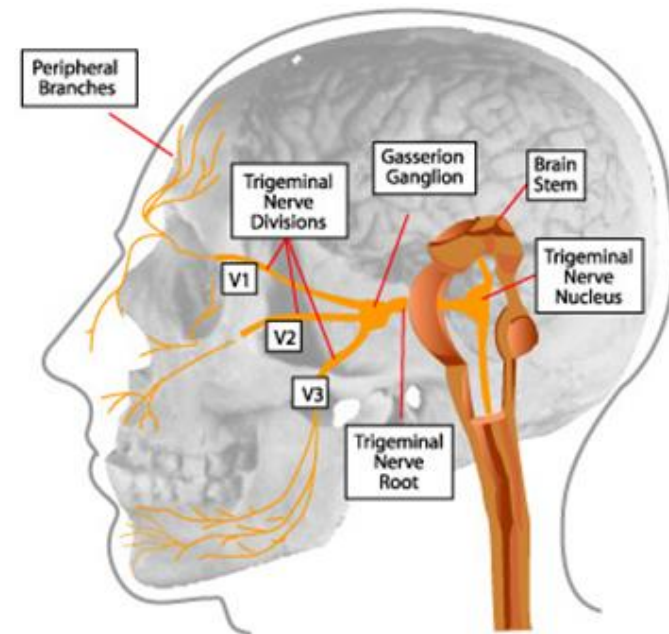
Сензитивани: инервационо подручје обухвата кожу и поткожно ткиво лица до ивице мандибуле и линије уво-теме-уво, параназалне шупљине, зубе и мождане опне изнад тенторијума малог мозга.

Моторна влакна инервишу масикаторне мишиће, темпоралне и спољашње и унутрашње птеригоидне мишиће.

N. trigeminus

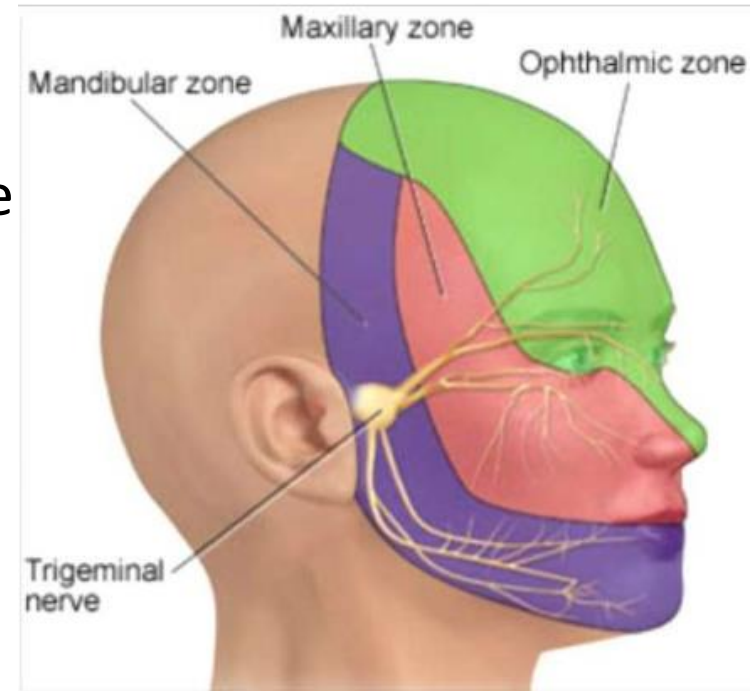
Једра:

- nucleus motorius n. trigeminalis
- nucleus sensorius superior n. trigeminalis
- nucleus spinalis n. trigeminalis
- nucleus tractus mesencephalici
- Моторно и главно сензитивно једро је у **понсу, мезенцефалично** у доњем делу мезенцефалона, а ***tractus spinalis*** протеже од главног сензитивног једра до C2 кичмене мождине.
- Ћелијска тела сензитивних неурона се налазе у **Gassero-вом ганглиону**
- Од Gassero-вог ганглиона нерв се рачва на три дела: **nervus ophthalmicus, nervus maxillaris, nervus mandibularis**

N. trigeminus

1. **N. ophthalmicus** (сензитивна функција)
2. **N. maxillaris** (сензитивна функција)
инервише средњи део лица и структуре у дубини (горњи зуби, максиларни синуси)
3. **N. mandibularis** (сензитивна и моторна функција: *mm. masseter, temporalis, pterigiodei*).

Оштећења n. trigemina

- Дуг нерв
- Тригеминални нерв може да буде оштећен у **можданом стаблу** или у свом **екстрацеребралном** делу
- Због велике области коју заузима оштећења овог нерва су обично парцијална

1. Идиопатска неуралгија *n. trigeminusa*:

- Повремени напади оштрих болова у лицу у пределу **једне** (или две) од три гране (ретко све три)
- Бол се јавља у пределу горње вилице, ређе доње а најређе у пределу чела и ока
- Бол најчешће захвата половину лица
- Грч мишића лица, црвенило лица, влажење ока и секрет из носа
- Напади бола трају неколико секунди до једног минута, јављају се више пута дневно током неколико недеља
- Бол може изазвати притисак у једној тачки, хладан ветар, жвакање, гутање, умивање, зевање итд.

2. Симптоматска неуралгија *n. trigemina*:

- Мултипла склероза
- Анеуризма базиларне артерије
- Тумор понтоцеребералног угла
- Обољења зуба (иритације нерва код дубоког каријеса, апсцеса, дегенерације зубне пулпе или пародонтопатија; тригеминални неуритис након екстракције зуба или оралне хирургије)
- Обољења синуса

Оштећење n. trigemina

- Повреде лица и лобање, као и фрактуре: обично су захваћене најповршније гране нерва- супратрохлеарна, супраорбитална и инфраорбитална.
- Херпес зостер
- Корен n. trigemina може бити компримован туморима (менингеомом, шваномима, итд)
- Тумори синуса
- Демијелинизација на улазном месту тригеминалног корена у понс

N. facialis (VII кранијални нерв)

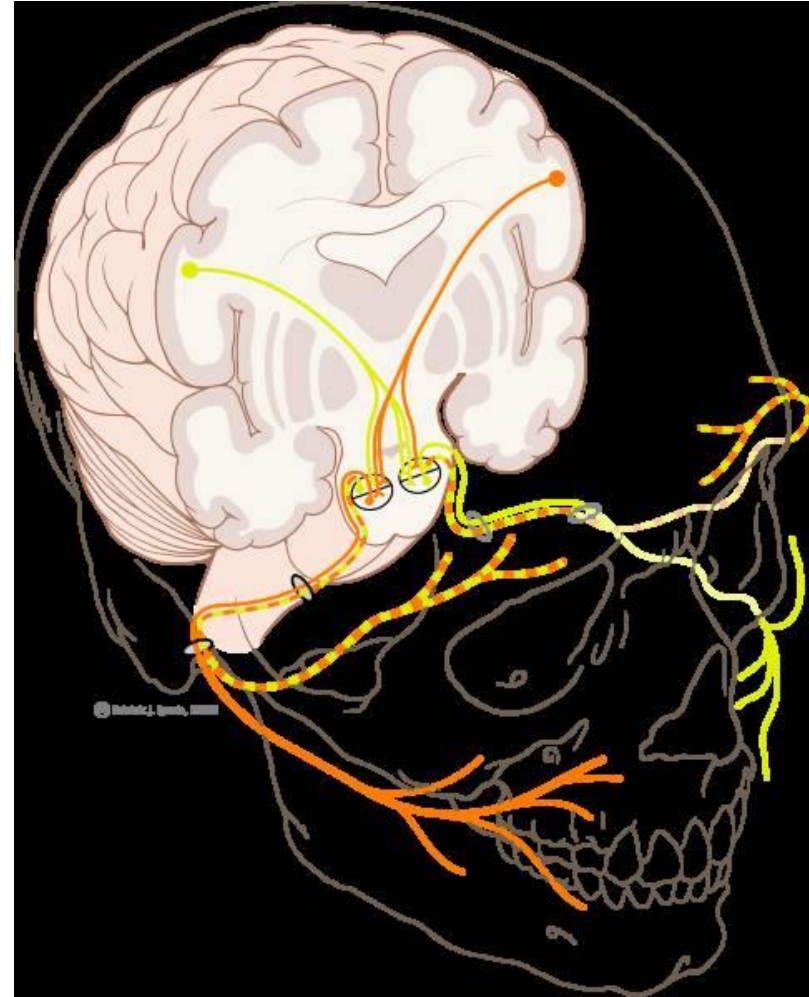
Мешовити нерв:

1. Моторна (мимични мишићи)
2. Сензитивна
3. Парасимпатичка функција

Једра:

- nucleus n. facialis
- nucleus solitarius
- nucleus salivatorius superior

Моторно једро у понсу. Горњи део једра има обострану кортикобулбарну инервацију, а доњи само из једне (супротне) стране.

N. facialis

Сензитивна инервација

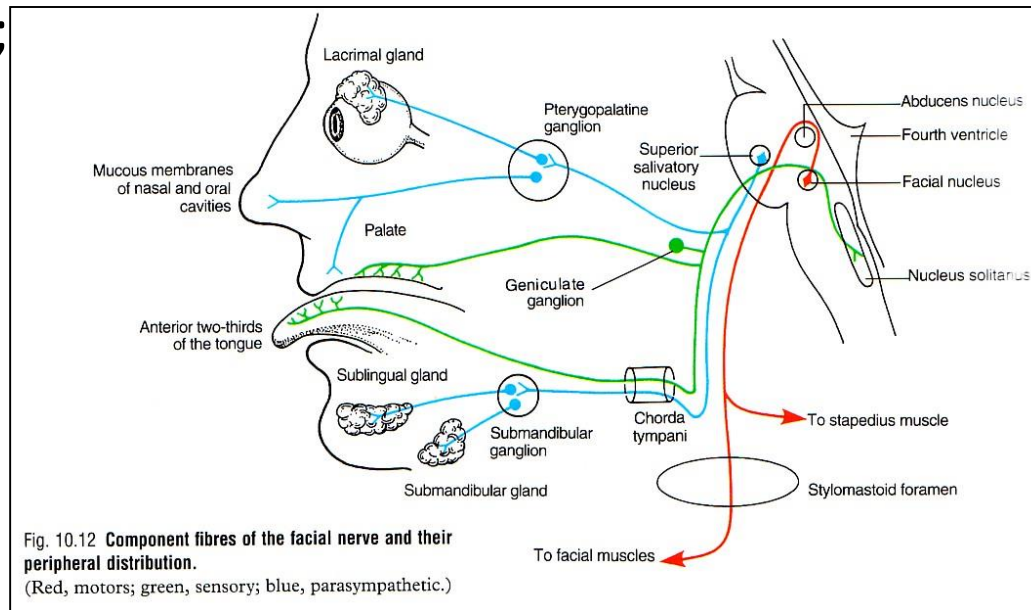
(**nucleus solitarius**- меко непце;
предње 2/3 језика (**chorda tympani**)

Ћелијска тела примарних
сензитивних неурона:
ganglion geniculate.

Парасимпатичка инервација:

Nucleus salivatorius superior-
pterygopalatine ganglion: сузне
жлезде, мукозна мембрана
носне и усне шупљине;

Chorda tympani-**submandibular**
ganglion: субмандибуларне,
сублингвалне жлезде.

Бочне гране:

- **chorda tympani**

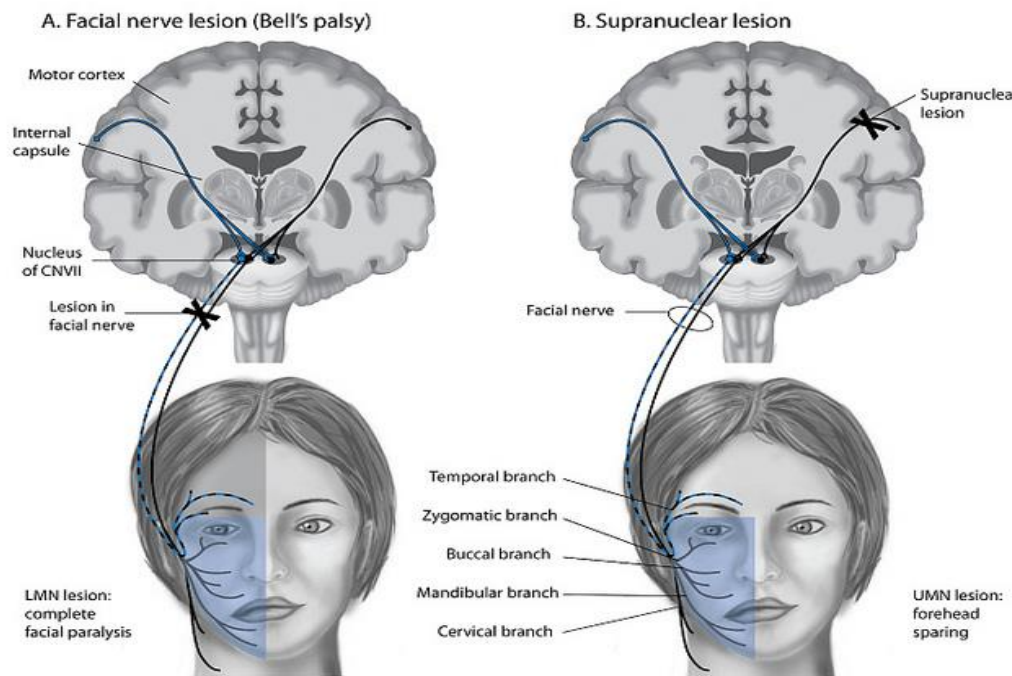
- парасимпатичка влакна за субмандибуларне, сублингвалне жлезде
- густорецепторна влакна иду из **papilla** језика.

- **n. stapedius** (m. stapedius)

Поремећаји n. facialis

Оштећење n. facialis по централном типу настаје услед оштећење кортекса фронталног режња или кортиконуклеарног пута (контралатерална слабост доње 2/3 мимичне мускулатуре).

Оштећење n. facialis по периферном типу ("периферни" фацијалис, **Bellova парализа**): оштећења једра или стабла n. facialis

Neurology: UMN vs. LMN Facial Nerve Palsy
Toronto Notes 2010 N19
Photoshop CS4

Bellova (периферна) парализа n. facialis

Етиологија:

1. **Едем и исхемија** стабла нерва у коштаном каналу (компресија у уском каналу темпоралне кости или у пределу стиломастоидног отвора).
2. **Вирусне инфекције:** Herpes simplex, herpes zoster, syphilis, Epstein-Barr, cytomegalovirus, HIV, лајмска болест.
3. **Микроваскуларна** обољења (дијабетес мелитус и хипертензија)

Код лезије испод места спајања са хордом тимпани - јавља се моторна слабост половине лица.

Лезије изнад овог места - јавља се и губитак укуса и болна хиперакузија због парализе *m. stapedius*.

Код захваћености горњих делова нерва: смањено лучење суза, а може бити захваћен и VIII кранијални нерв

N. glossopharyngeus (IX кранијални нерв)

N. vagus (X кранијални нерв)

Заједнички изазивају симптоме и знакове: дизартрија, дисфагија, дисфонија

У већини случајева клинички је тешко разликовати да ли се специфично ради о оштећењу IX или X кранијалног нерва.

N. glossopharyngeus

Једра: **продужена моздина**

Сензитивна једра:

nucleus tractus solitarius,
nucleus spinalis n. trigeminalis

задња трећина језика
(циркумвалантне папиле),
орофаринкс, палатиналне тонзиле,
меко непце, средње уво и
Еустахијева туба, каротидни тело и
синус

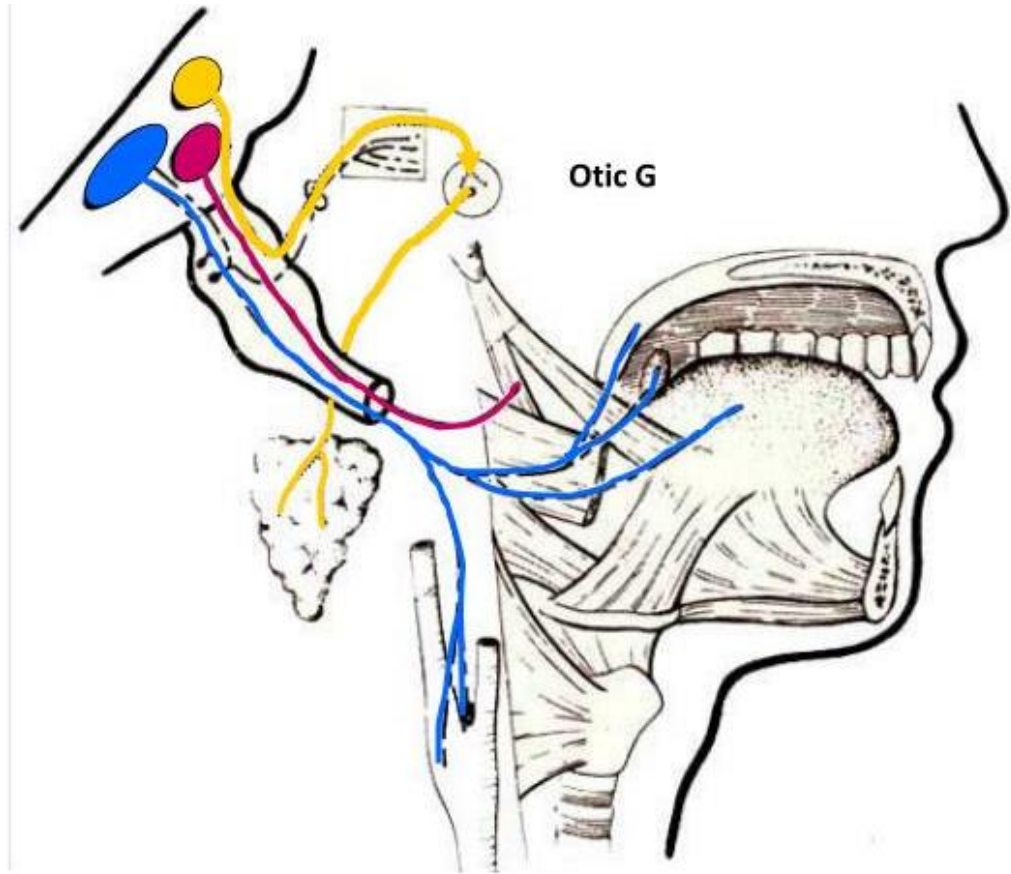
Парасимпатичко једро:

nucleus salivatorius inferior:

паротидне пљувачне жлезде

Моторно једро: **nucleus ambiguus**

m. stylopharyngeus

Напушта кранијум
кроз југуларни отвор

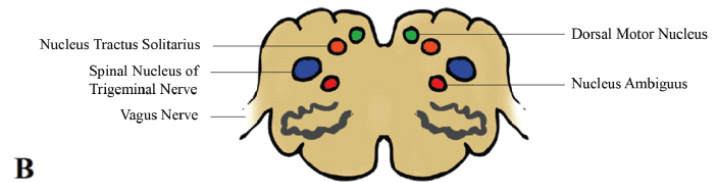
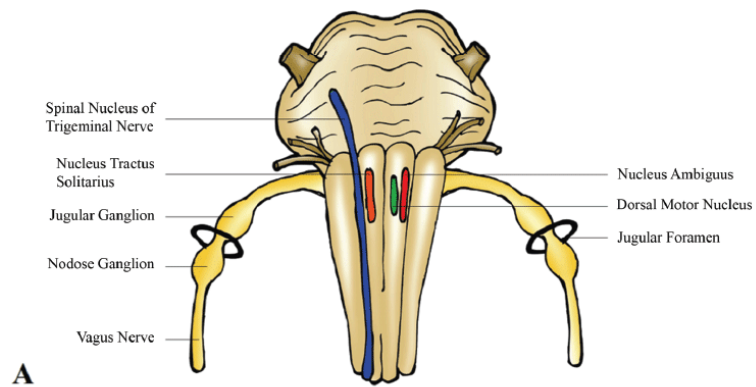

N. vagus

Једра у продуженој моздини:

- **nucleus ambiguus (моторно једро):**
мишићи меког непца, фаринкса и ларинкса
- **nucleus dorsalis n. vagi**, парасимпатичко једро које инервише:
  - глатке мишиће бронхијалног стабла, срце, једњак, желудац, танко и дебело црево
  - секреција жлезда (панкреас, желудац)
- **nucleus spinalis n. trigeminalis**
(сензитивно: додир, бол, температура из спољашњег уха, дуре, задње лобањске јаме, ларинкса)
- **nucleus tractus solitarius** (густаторно)

Напушта кранијум
кроз југуларни отвор

Поремећаји n. glossopharyngeusa и n. vagusa

Етиологија:

- тумори југуларног отвора (с обзиром да IX, X и XI кранијални нерв излазе кроз југуларни отвор)- **синдром југуларног отвора**
- тромбозе горњег југуларног булбуса

Последице поремећаја n. glossopharyngeusa

Поремећаји се ретко јављају изоловано (обично иду са поремећајем вагуса)

- Поремећаји укуса (задња трећина језика)
- Поремећаји сензибилитета задње трећине језика, тонзила, фаринкса
- Истострани поремећај фарингеалног рефлекса
- Поремећаји гутања

Неуралгија n. glossopharyngeusa

Бол је **унилатералан** (сличан неуралгији тригеминуса) осим локализације бола (тонзиле, уво)

Карактеристике бола: оштар, пробадајући. Траје неколико секунди до 2 минута, понавља се.

Провоцира се гутањем, говором, кашљем.

Класични облик: компресија нерва на излазу кроз југуларни форамен

Симптоматски облик: орофарингеални тумори, калцификација стилоидног лигамента

Оштећења n. *vagus*

- Мултипла склероза
- Амиотрофична латерална склероза
- Вирусне инфекције
- Компресије од стране тумора

Поремећаји n. vagusa

Фонација - функција ларинкса и гласних жица (n. vagus);

N. vagus (његова грана, **n. laryngeus recurrens**, инервише гласне жице чија је нормална функција неопходна за говор, дисање, кашљање);

- Једнострани лезија n. laryngeus recurrens: пискав, промукао и битоналан глас;

- Обострани парализа n. laryngeus recurrens: стридорозно дисање.

N. glossopharyngeus је укључен у сензитивну компоненту **гутања**, а n. vagus инервише структуре меког непца и фаринкса који су потребни за гутање;

Код парализе меког непца настаје назална фонација (ринолалија; уњкав говор).

- Акутно једнострано оштећење n. vagusa: ринолалија+дисфагија (више течне него чврсте хране)+назална регургитација.

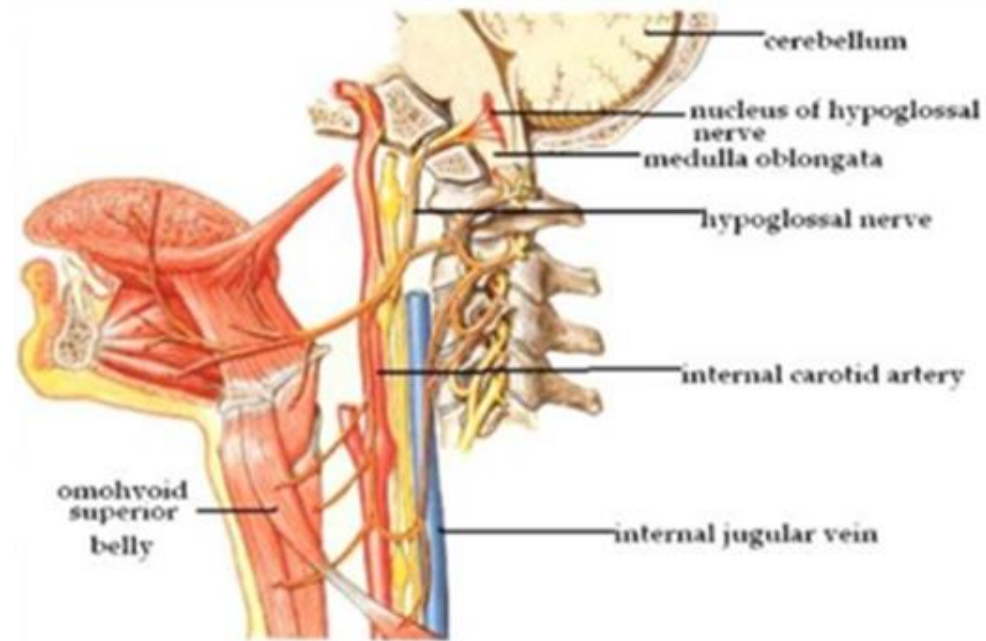
Поремећаји n. vagusa

- Оштећење вагуса може бити праћено и тахикардијом, поремећајем дисања, гастропарезом, повраћањем и атонијом дигестивног тракта.
- Основни ефекат повећаног тонуса вагуса је брадикардија;

Комплетна обострана лезија вагуса је инкомпатибилна са животом.

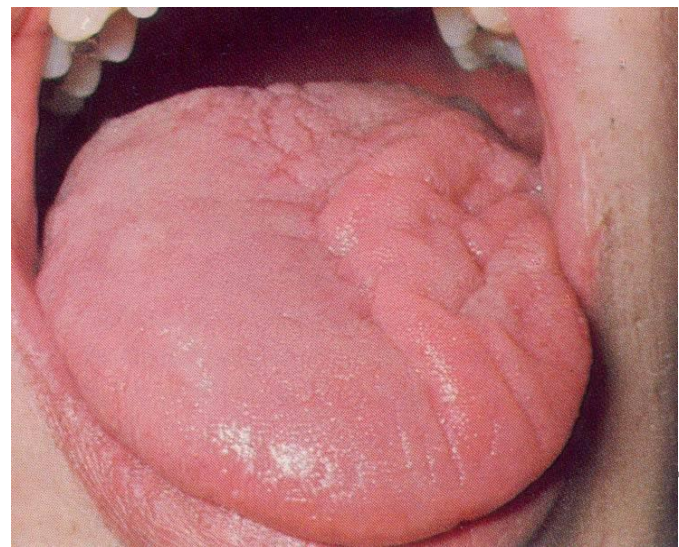
N. hypoglossus (XII кранијални нерв)

Моторни нерв за мишиће језика
Једро се налази у продуженој
моздини.

Оштећење нерва: **слабост**
половине језика са исте стране
(језик при плажењу скреће ка
оштећеној страни)

Функција говора, жвакања,
гутања није оштећена због
преплитања влакана из обеју
половина језика.

ПАТОФИЗИОЛОГИЈА

УКУСА И МИРИСА

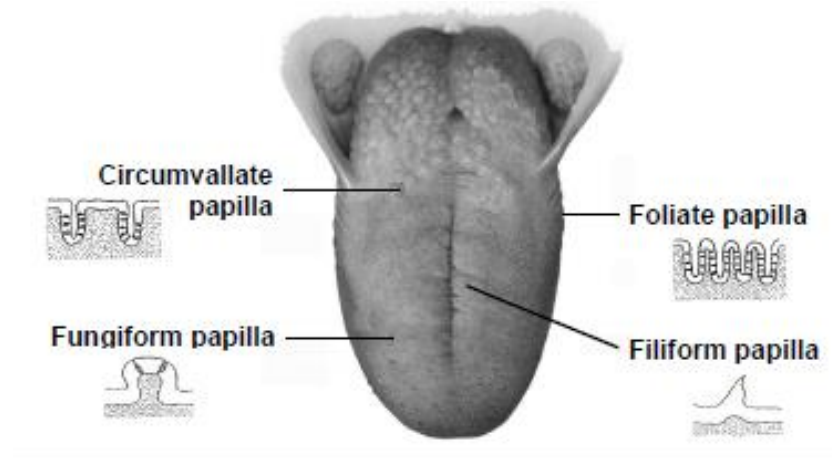
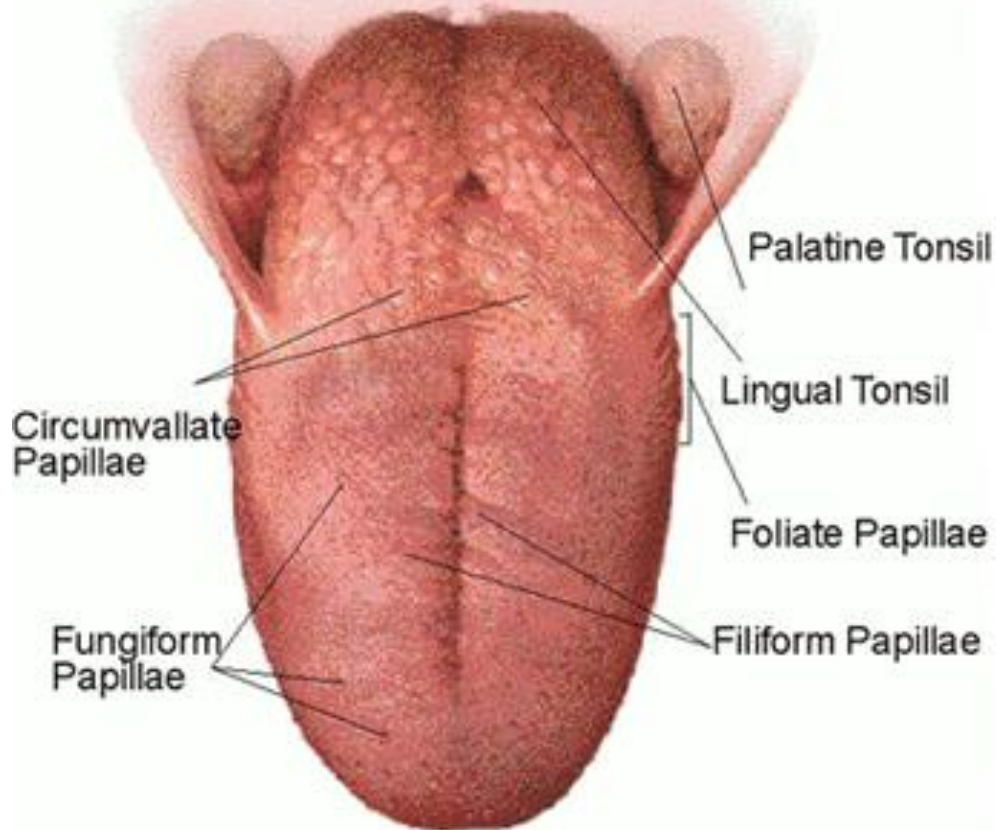
ЧУЛО УКУСА

Хеморецептори на језику су смештени у **пупољцима** или **папилама**, а осим њих у квржицама су и ћелије од којих настају нови рецептори (рецептори трају 10 дана)

Укусни пупољци се налазе на језику, али и у другим деловима усне шупљине и у појединим деловима фаринкса.

Језик: папиле

Tongue

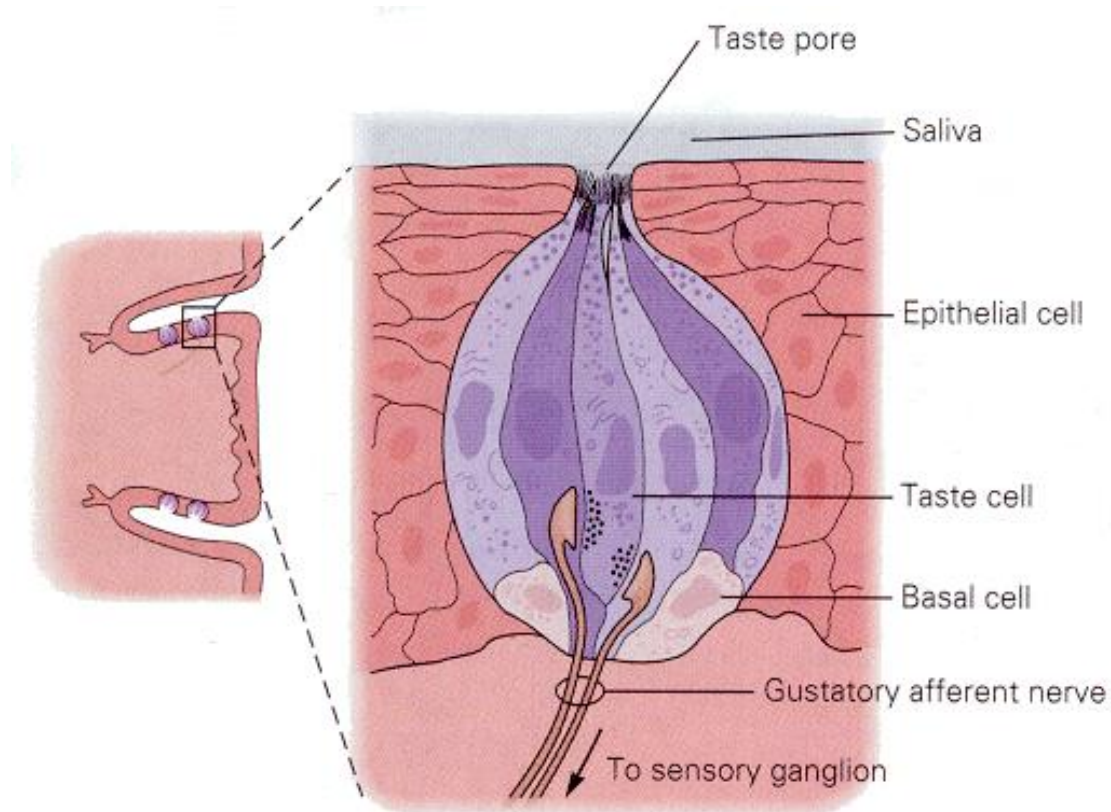
Пулољак састоји од:

- **Поре:**

Отвор кроз који течност у устима долази у контакт са површином рецепторских ћелија

- **Рецепторске ћелије**

Модификоване епителне ћелије

Физиологија укуса

5 основних укуса:

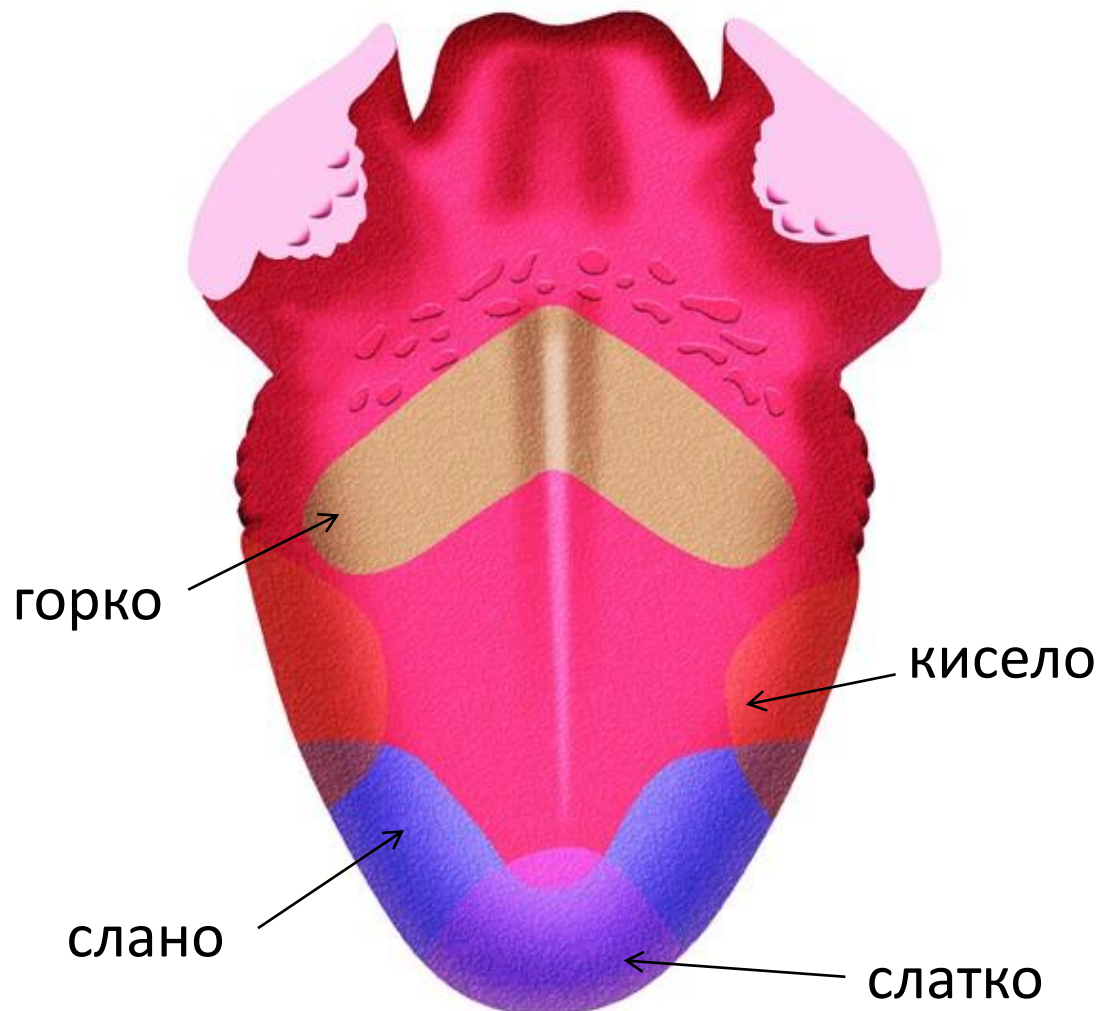
1. Слано

2. Кисело

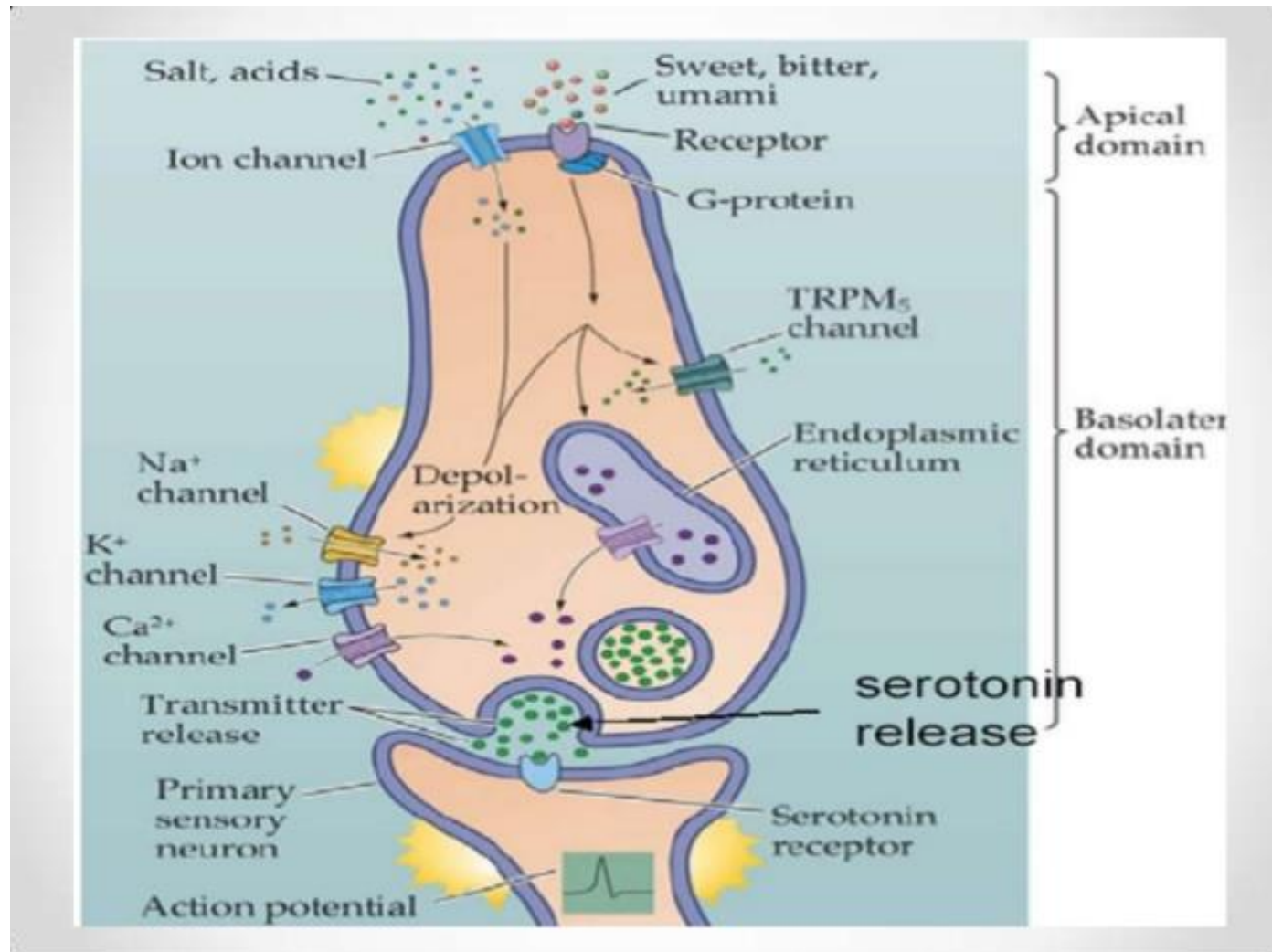
3. Горко

4. Слатко

5. **Умами** (пријатан укус који је комбинација различитих укуса. Потиче од *mononatrijum glutaminata* (протеинска храна) у многим намирницама попут меса, рибе, поврћа и млечних производа.

Механизми стимулације осећаја укуса

Густаторни пут

Предње 2/3 језика:

n. facialis

Задња трећина језика:

n. glosopharyngeus

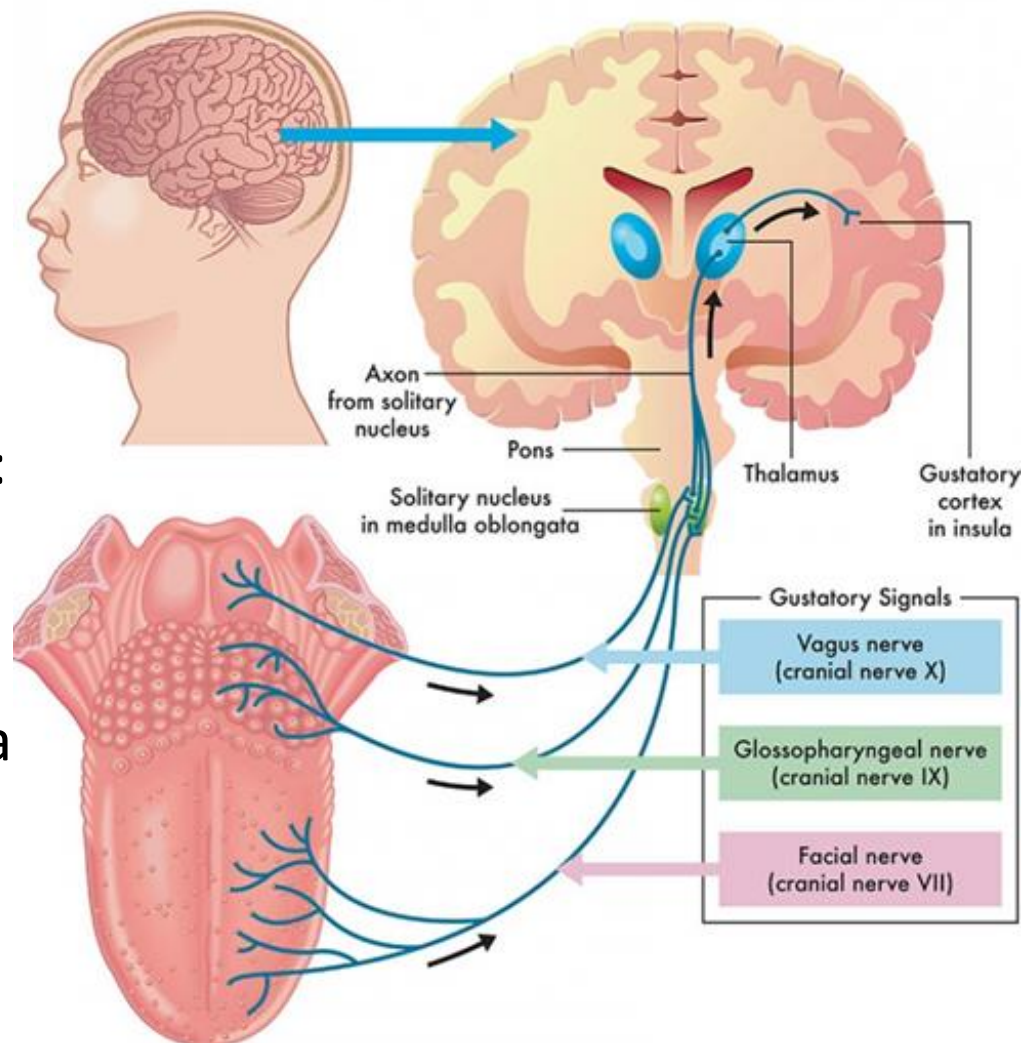
Из осталих делова усне дупље:

n. vagus

N. tractus solitarius (продужена
мождина)

Таламус

Примарна кора за укус

Поремећаји укуса

Квантитативни:

Хипогеузија: смањен осећај укуса

Агеузија: изгубљен осећај укуса

Хипергеузија: повећан осећај укуса

Квалитативни:

Парагеузија (дисгеузија): осећај непријатног укуса (метални, ужегли укус итд.). Узрокују га исти чиниоци који имају за последицу губитак укуса. Може бити симптом **депресије**.

Халуцинације укуса

Хипогеузија и агеузија

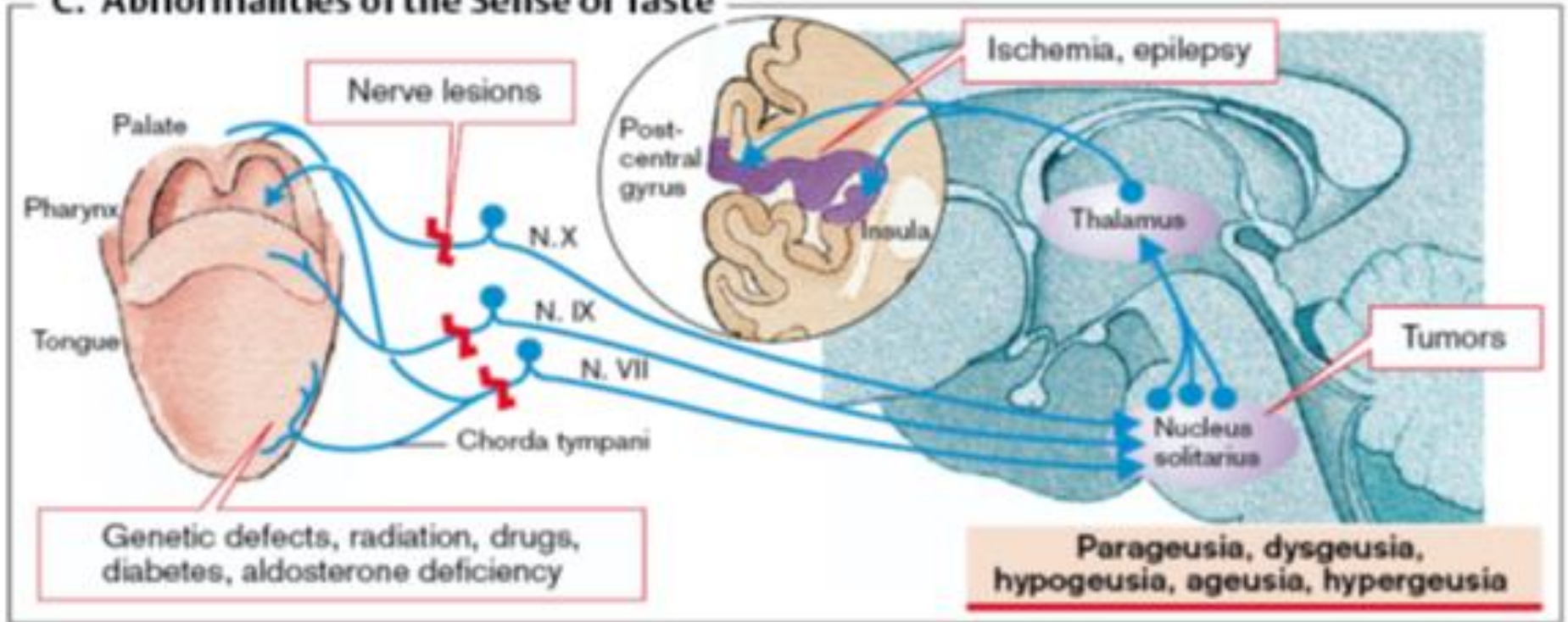
Етиологија:

- генски поремећаји
- старење
- пушење
- опекотине језика
- сува уста, лоша хигијена уста и проблеми са зубима
- респираторне инфекције
- зрачење главе и врата
- инсектициди и лекови (антибиотици и антихистаминици)
- дијабетес мелитус
- Белова парализа може смањити укус на једној страни језика
- Поремећаји ЦНС (исхемија, тумори, епилепсија).

Поремећаји укуса

C. Abnormalities of the Sense of Taste

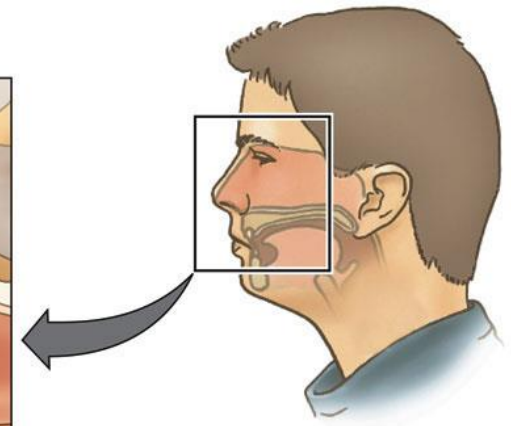
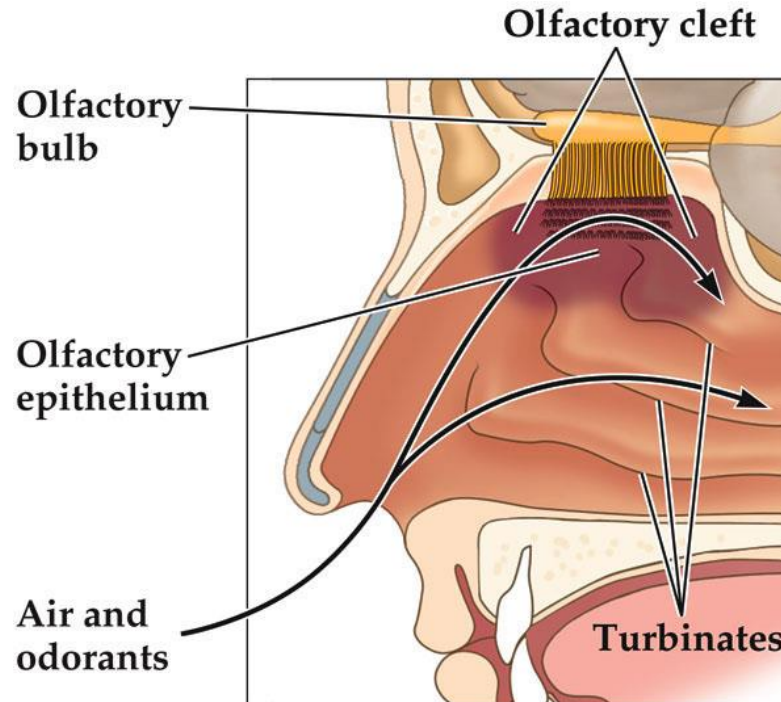

ЧУЛО МИРИСА

Чулни органи за мирис-**олфакторни органи**-садрже **хеморецепторе** који детектују присуство различитих испарљивих материја.

Човек детектује више од 10 000 мириса, али разлукује око 5 000.

Мирисна област
око 5 cm²

Чуло мириса

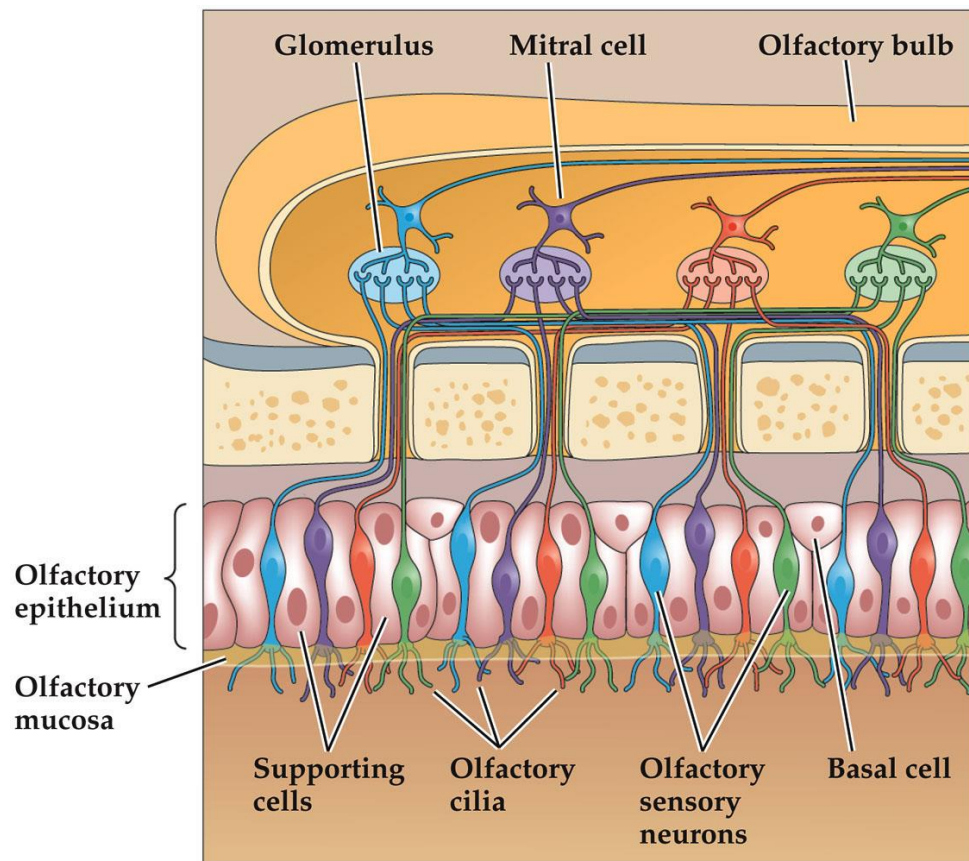
Олфакторна мукоза се налази у горњем делу носне шупљине и садржи 3 типа ћелија:

1. Олфакторне рецепторске ћелије (неурон)
2. Потпорне
3. Базалне ћелије

Олфакторни неурони:

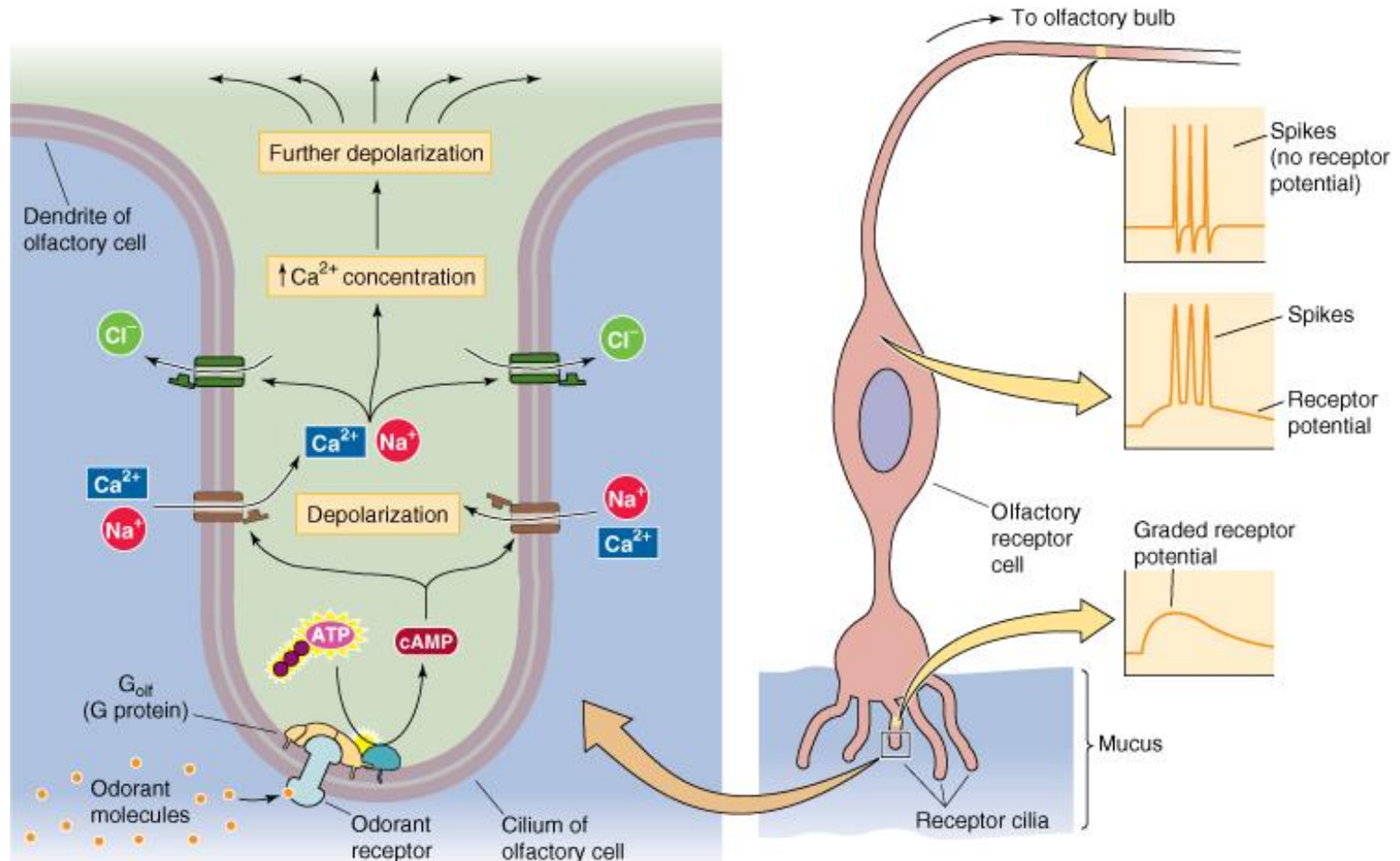
- дендрити: цилије са рецепторима
- аксони: улазе у олфакторни булбус.

Мирисни путеви из булбуса иду у možдано стабло, таламус до постцентралне вијуге.

SENSATION & PERCEPTION 3e, Figure 14.3
© 2012 Sinauer Associates, Inc.

Олфакторни рецептори

Поремећаји чула мириса

Квантитативни:

Аносмија- губитак осећаја мириса

Хипоосмија- смањен осећај мириса

Хиперосмија – појачана осетљивост на мирисе (трудноћа)

Квалитативни:

Паросмија - поремећен осећај мириса (шизофренија, хистерија)

Какосомија – осећај непријатног мириса

Халуцинација мириса (фантасомија)- после повреде главе, инфекција горњих респираторних путева, тумора мозга, код неких психијатријских болести.

Хипоосмија и аносмија

- Старост
- Кондуктивна хипоосмија (девијације носа)
- Трауме носне слузнице
- Инфекције горњих респираторних путева (ринитис, синуситис)
- Токсини, алкохол, кокаин
- Епилепсија
- Неуродегенеративна обољења
- Шизофренија
- Цереберална дегенерација
- Мигрена
- Нутритивни: дефицијенција витамина А, В6, В12, олигоелемената
- Конгинентална аносмија

Поремећаји мириса

B. Abnormalities of the Sense of Smell (Olfaction)

